Контрольный экземпляр
РОССИЙСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ БИБЛИОТЕКА ОТДЕЛ ГАЗЕТ

Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

ЗНАК ПОЧЕТА

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 4 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 1 (7814). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Вай республикерча мехкдаьттен газн йоахача управленешта юкъе укх тIеххьарча шерашка хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIарех я «Старогрознефть» НГДУ коллектив. Пятилетка диъ-лагIча шера дерригача технико - экономически хьокхамий план меттел тIанйца декхараш а дикка тIеххкоачашдаьд цо. Пачхаьалкхен пла-нагIа лаьрхIачул сов-гIа даьккхал 76300 тонн мехкдаьтта. ХIаьта заданел тIех яьк-кхай 71 миллиони 227 эзари кубически метр газ.

ТIехдика да мехк-даьттахой кхы мел до-ла хьокхамаш а. Шоай потребтелашта бийдал лоаттаяра дола договорни декхараш а то-ламца кхоачашдир цар дIадахача шера. Къа-хьегама овсарле лакхъ-яра задани йинъ ахи процент тIеххкоачаш-йир. Духхьал из лакхъ-яра чотагIа даьккхар цар планал тIех мел даьккха мехкдаьттен гази. ЙоагIачул дукха-гIа маьхалъяьккхар НГДУ коллективо бIаьш эзараш сомий маьха товарни про-дукци.

Укх шера лаьттан ченаш техкараша бурув теха йисте а яьккха, мехкдаьттахошка хьае-лар цхьайтта скважи-на.

Деша дай бац

Пятилетка диълагI-ча шера пачхаьалкхен план ханал хьалха кхо-ачашъяра доккхий де-кхараш тIанйцадар «Чечениигушпром-стройматериалы» яха-ча производственни объединене болхлоша. Мишта кхоачашдаьд цар уж? Шера баьча балха итогаша хьахьо-кхачох шоаш деннача деша дай ца хиларал совгIа гаьнна лоархIа-баьбац уж пачха-хьалкхен планах а. То-варни продукци ара-хецара даькъе цхьа миллиони 488 эзари сома маьха пачхаьал-кхен декхар тIа а ду-саш, чакхдаьккхар цар шу. Етта кирпишк арахецара задани 70,7 процент мара кхоа-чашъянзар. Хьа ца еш йнсар 42 миллио-ни 400 эзари кирпишк. Ший потребтелашта поставкаш яра дола договорни декхараш а 81,2 процент мара кхоа-чашдинзар объединене коллективо. Ший смеж-никашка цо дIа ца кхоачнйташ йнсар ши миллиони 921 эзари сома маьха тайп-тайпа-ра продукци.

Пачхаьалкхенна пай-да бе безача зе деш таханарча денга хьа-кхаьчай из. Гаьнна лоархIаьц къахьегама овсарле лакхъяра, ара-хецача продукцега дIа-бода мах лохбара пла-нах а.

Назрановски трикотажни фабрике дукха ба производствах дог лазаш, хьинаре къахьегаш, шоай коллектива сий хадданза лакхалоаттадеш бола хIамаш тега мотористкаш. Царех цаI я Албакова ПаьтIамат. Цхьаккха смена дIаяхнйтац цо ший норма 150 — 200 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа фабрикерча хIамаш тегача мотористкашта юкъе эгтара хьалхарчарца рапорт деннад ПаьтIамата пятилетка диълагIча шера задани кхоачашъярах.

Овсаре къахьегарал совгIа ше хьадеш дола барзкъа дикен тIехдикен мара ца хулийташ, хоза маха боаккхаш хиларца гIоръяьнна я из фабрике. Караерзаяьй цо тайп-тайпара операцеш, массехк смежни говзалах болх бе хов. Иштта йолча ПаьтIамата сийду, из чIоагIа лоархI фабрикерча дукхача болхлоша.

СУРТА ТIА: хIамаш тега моториска П. Албакова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТЕХНИКА—КИЙЧОН МУГIАРЕ

Гурахьа ду кхашкара балхаш агротехнически тсдашагIа йолча хана чакх а даьха, хIанз бIаьсти дергдолчоа тIатеIIа шоай техника кийчъеш боахк Шалински района «Джалка» совхоза механизатораш, мехмастерске къахьегамхой. ХIаьта цар де дезар кIезига а дац. ДIадахача шера йнъалагIчен укх цхьоалагIчен кварталашкз цар тоае езаш я план-графикагIа 39 трактор, тIехьаювзаш йола инвентарь, комбайнаш. Цул совгIа, социалистически декхар тIанйцадар керда шу хьатIакхачалехьа графикагIа йоагIар 19 йолаш 21 трактор, тIехьаювзаш йола инвентарах 75 процент кийчон мугIаре дIаоттае, еррига техника тIадоагIача шера 23 февраль хьатIакхоачаш тоаяь яккха, тишъеннача оатхалашта реставраци яра чотагIа 15 процент запасной оатхалашта кхом бе.

Шоай деша дай болаш хьа а боагIа уж. Масала, керда шу доладуш тоа а яь мастерскера араяьккхар 22 трактор, тIехьаювзаш йолча инвентарах кийчон мугIаре дIаоттаяьй 82 процент. Iай талхаргйоацаш, мукхъюаргйоацаш басар, машиний даьтта хьекха дIа а оттаяьй.

Партеи правительствен хадданза дIадехачунга хьежжа, наьха къахьегама, быта хьалаш вIаштIехьдахара боахама кулгалхоша боагIа теркам тIабохийташ хиларо доахийт уж толамаш. Масала, мехмастерски. ТIадувхаш духхьал спецбарзкъаш мара доацаш, хийцца болх бе йиш йолаш йIайха я цун ерригача цехашка. Дукха тайп-тайпара чоалхане оатхалаш хьае аьттув лу царна чу латтача станокаша. ХIанз, къаьстта тIеххьарча хана республика боахамаш запасной оатхалашца геттара во Iалашдеча хана, чIоагIа лоархIаме гIулакх а да из.

Дукха ба мехмастерске декхарех толаме лоархIабеш, йоккха балха опыт йола нах а. Масала, моторист Ибрагимов Сулим.

— Тха коллективе къона вар санна лоархIаш ва из. ХIана аьлча, ялхлагIа шу мара дац Советски Эскаре гIулакх даь цIа а вена мастерске цо къахьега. ХIаьта а болх бе болабалийтачул тIехьагIа цу сахьате белгалдоаккх цо мотора лазар. Ехачун, телхачун метта дIатIаоттае кулг кIала эша оатхал хилча, дукха ха йоаяц из тоабеш а, — доккхал деш дувц Сулимах мехмастерске заведующе Бисултанов Джамлайла.

Шоай балха иштта говзанчаш ба: токараш Мунаев Руслан, Абуязидов Саламбек, сварщик Алиев Супъян, инструментальщик Дачаев Руслан, кхыбараш.

— Уж бецаре тха йиш а яцар, — дувц дIахо Д. Бисултанова. — Трактораш, тIехьаювза инвентарь тоаеш, царна дIатIаувттаеча оатхалех кIезигагIа яле 30 процент цар керда хьа а ю тишъеннараш метта а увттаю. Балха нормаш юкъера лаьрхIача 140—150 процент кхоачаш ца еш ди а дIадахийтац. Техника тоаяра укх шера къаьстта а маьхала хилар цар иштта хьаьнала болх бар. ХIана аьлча, долаш дар хIана алац, «Сельхозтехника» хинначул а вогIа Iалашду тхо эшача оатхалашца, агропроме ремонтно-технически предприяти вIашагIъеллачул тIехьагIа. Эргало яь хилар ма дий из. хIаьта хьагучох хано дIадехар а да. Цхьабакъда, из «перестройка» яьчул тIехьагIа телха мара, тоаденна-м хIама дац.

Бакълув Джамлайла. Предприяте цIи, цун вывеска хувцарах далац гIулакх. Эггара хьалха болх тоабе беза.

ТоаяьчуЛ тIехьагIа, цунна мел дика гIулакх даьд, хIара системо, оатхало мишта болх бу из йолча бригада бригадир, цу тIа болх беш хургвар ца хьожаш цхьа трактор араялац мехмастерскера. Дерригa вIаштIехьа хилча акт оттаю. Цу тIа кулг язду лакхе вийцача шин сагал совгIа, совхоза керттерча инженера а мастерске заведующе а.

Иштта из ца дича а далац. Кхаш леладу совхоза ерригa бригадаш арендагIа болх беш я. Цар коллективашта дез ца йохаш моллагIча технико ма хулла дукхагIа болх бар. ХIана аьлча, цунах тийша хургда юртбоахама продукци яккхарга дIагIоргдар а наха тIеххьара эцаргдола ахча а.

Мастерске тхо долаш, цун керттерча цехе ворхI трактор латтар. Уж тоаеш боахкачарна невкъостал деш дукха кагий нах бар.

Соахка декабрь бутт болалуш тха совхозе вIашагIъехкача механизаторий курсашка дешаш ба уж. Тахан практически занятеш я цар, аьлар Д. Бисултанова, цу кагийча наьха хьакъехьа оаха даьча хаттара жоп луш. — Йоккха опыт йолаш ба царна хьехараш а. Кхоъ лакхера образовани йолаш ва.

Хьалха дIаихача шерашка духхьал техника лелае, цунна доалде, из тоае мара курсашка Iомабеш хиннабеце, хIанз экономиках, агрономех дар а хьех. АрендагIа болх беш из хар царна чIоагIа эшаш хургда.

Дика чакхйоах практически занятеш а. Совхоза керттерча инженера Гибулатов Руслана кулгал а деш дешархоша вIашагI а яьккхе юха вIашагIйохк трактора, комбайна тайп-тайпара узлаш, системаш.

Балха квалификаци лакхъяра, Наурски районе йолча Калиновски профтехучилище ухийт совхоза механизатораш. Цига ший балхах дика кхеташ вар мара вахийтац. ХIанад из ишта?

Цу профтехучилище хьех техниках дукхагIа пайда эцара, из сихагIа тоаяра фу деза. ДукхагIйолча хана уж хьехамаш Iилмана тIеххьарча хана карагIдаьнначунца бувзам болаш хул. Цудухьа цига хьехачох техника дика йовзар мара кхетаргвац. ЦIавеча хьийхар кхыча механизаторашта дувца а ховргдац. Из бахьан долаш ухийт цига гIаьххьа опыт а йолаш дикагIа кхеташ бола механизатораш.

— Кастта арендагIа вIаштIехьбоаккхаргба мастерске коллектива болх. ХIанз цхьаьцца экономически расчеташ еш я. Из гIулакх юкъедоаладича, шеко а йоацаш, кхы а лакхлургья тха болхлой къахьегама овсарле, — аьлар Бисултанов Джамлайла, тхо дIакъасташ.

М. ХАМАТХАНОВ.

4 МАРТА—СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ

ХЬАЛХАРЧА ЭТАПА БЕЛГАЛОНАШ

РСФСР-а, Нохч-ГIалгIай АССР-а, моттигерча Советий халкъа депутаталла кандидаташ увттабара кампани чакхаяьннай вай республике. Къахьегама коллективаша, общественни организацеша, бахача наха белгалбаьхача кандидаташта регистраци е йолаеннай хоржамий комиссеш. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо оттаяьча планагIа 23 январь кхачалехьа из болх чакхабаккха декхарийла я уж. ХIаьта из атта хургдац, хIана аьлча — Iалаьмате дукха хилар вай, халкъа депутаталла отта безам бола нах. Масала, номер 140 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гIолла РСФСР-а халкъа депутаталла 21 кандидат белгалваьннав. Номер 886 йолча Шалински хоржамий округе гIолла а РСФСР-а халкъа депутаталла ткъаьнел совгIа кандидат оттаваьв. Цу тайпара хьал да дукхача округашка. Кандидаташта регистраци еча хана, царех хIаравар оттавар хоржамех долча Законага хьежжа дIахьоргба комиссеша шоай болх.

Хоржамашта хьалхарча кампане чакхъяьннача цхьоалагIча этапа ший белгалонаш хилар. «Лакхехьара тIатаIар» ца хиларах хIара къахьегама коллектив, общественни организаци, бахача наьха собрани ший лоIаме яр шийна бакъахьа хета кандидат оттаве. Цхьабакъда, цхьайолча моттигашка кхоачамбоацараш а нийсделар. Масала, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ дукхагIча даькъе шоай кулгалхой увттабаьб къахьегама коллективаша. Цунах-м зе а хургдацар, цу кандидаташа кулгалду моттигаш лерттIа тоаяь хилча, амма из массанахьа иштта дац. КIезига бац цу кулгалхошта юкъе шоай гIулакхаш тесса леладу нах. ХIаьта, фу депутат хургва цу тайпарча кандидатах?

Общественни организацеша увттабаьча кандидаташта юкъе дукхагIча даькъе гIулакхера нах ба. Нах бахача моттигерча собранеша белгалбаьха кандидаташ, «берригаш хIана бац» ала йиш йолаш интеллигенце викалаш ба. Гуш да, мугIарера болхлой, ахархой РСФСР-а халкъа депутаталла увттабаьча кандидаташта юкъе наггахьа мара нийсбенна ца хилар. Хетаргахьа, цунах тIехьагIа зе дала а тарлургда. ХIана аьлча, халкъа депутаташ тIаэцаргдола законаш, леладергдола гIулакхаш хьалха мугIарерча къахьегамхой хьалашта Iаткъаш хиларах.

Хетаргахьа, гIулакхаш цу тайпара дерзарах бехке я партийни, профсоюзни, кхыйола общественни организацеш. Ховш да, демократически хьесапе даха вай Iомалуш мара доацилга. Цудухьа, наха кхетам балара болх лерттIа дIабахьа декхарийла яр уж организацеш, къаьстта партийни яраш. Цхьабакъда, уж дукхагIча даькъе шоай предприятей кулгалхошта тIехьа а яьнна, цар гIулакх кхоачашде эттар. Ала деза, кандидаташ увттабеча хана парте Грозненски горкомо а обкомо а уж кхоачамбоацараш белгалдаьха хинналга. Цхьабакъда бехктокхаме озанзар цар юххьанцарча партийни организацей кулгалхой.

Мичча тайпара из дийрза дале а хоржамий Закон толхадеш хIанзарчох хIама гучалаьнналац халкъа депутаталла кандидаташ увттабеча хана. Цхьабакъда, хоржамашта хьалхара кампани дIахьош, харжархошта юкъе лерттIа идеологически болх дIабахьа беза партийни органаша. ХIанз регистраци яь яьлча, кандидаташта юкъе къовсам болалургба. Цу къовсаме, малагIча балха ва ца а хьожаш, хIара кандидата оамалашка, гIулакхашка, хьежжа харжархоша оагIув хьаллоацаргболаш, мел эшар де декхарийла я партийни организацеш.

Ч. МАНОЛИС.

ХОАМ

Харжархой «Хоржамаш-90» яхача республикански общественно-политически клуба аргIанара заседани хургья укх шера 6 январе 10 сахьат даьлча КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически дешара ЦIагIа (Грозный, ул. Красных фронтовиков, 12).

Клуба балха дакъа лоацаш хургба СССР халкъа депутаташ:

Магомадов Леча Дабачевич — маьхашта йолча НГIАССР Госкомитета председатель;

Авторханов Супьян Эвтербиевич — Ножай-Юртовски райисполкома председатела заместитель;

Анисимов Александр Иванович — СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода цеха начальник;

Дарсигов Ювсапа Мувса — Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза бригадир.

«Хоржамаш-90» яхача клуба заседане ва йиш я безам мел бар.

КПСС обкома идеологически отдел.

ХЬИНАР ДОЛА САГ

ШийтталагIча пятилетка диълагIа шу дика чакхдаьккха нах кIезига бац Сунженски районе.

Укх деношка тхо хилар «Сунжаагропром» яхача предприяте. Цига къахьега коллектив йоккха еце а, хала а бехктокхаме а болх ба цо бер. Цу предприятера вай республикерча районашка дIаккухь юртбоахама техника, чIоагIа доагор, гIишлон материалаш, оборудовани, кхыяраш.

Дикача къахьегамца белгалбаьнна водителаш, грузчикаш, трактористаш кIезига бац укхаза. Царех ва водитель Мархиев Мухарбик.

Ткъо шу гаргга ха я цо цига къахьега. Цу дукхача шерашка, ше лехкача машинаца цкъа авари ца еш хьавоагIа из.

Укх тIеххьарча хана вахтови автобуса тIа болх бу Мухарбика. Нах мерзача набарах балалехьа, ше къахьегача предприяте коара автобус ара а яьккхе, Нестеровкера, Серноводскера, Троицкера нах шоай ханнахьа балха хьакхоачабу цо.

— Эггара халагIа а бехктокхамегIа а йолча моттиге дакъа лоацаш ва Мухарбик, — дувц коллективерча болхлоша.

Дика ха я из профкома председателалла хержа. Общественни болх цо карайцачул тIехьагIа дукха хувцамаш хиннад цу предприятерча къахьегамхой вахаре. Дукха хьинар дIалу Мухарбика шийх дог тийша болча болхлой хьашташ дизза кхоачашдара. Масала, укх аьхки цу предприятера болхлой шоай унахцIено меттаоттаеш а салоIаш а вай мехкарча курорташка а санаторешка а хилар. Хьалха шекар, порошок, сапа талонех хьаэцаш очередашка латташ дукха ха йовра наьха. Из гIулакх дикагIча оагIорахьа хувцаденнад хIанз. Мухарбика хьинаро даь хIамаш да уж.

Л. ТУМГОЕВА.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

ДОШ—ХОАДАМ БОЛЛАШ

ГаргагIерта йолаеннай парте аргIанара XXVIII съезд хургйола ха. Цун накъаболхаш шоай партийно-политически вахаре малагIа керда хIама юкъедоаккхаргдар-хьогI, фу хувцамаш дергдар-хьогI района халкъа боахама комплекс дегIаяра дикагIа кулгалдулургдола формаш, методаш мишта оарцагIйоахаргъяр-хьогI, яхаш уйлаш еш ба укх деношка Наьсарера коммунисташ а. Цу съезда еча кийчонна хетаяь дукха ха йоаццаш хиннача парте райкома пленуме могга а яь тIанйца платформа-программа а я. Керттера теркам тIабохийт цу документо района социально - экономически сферана. Из-м доагIаш а да, хIана аьлча парте ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева цахаддаш хьалхадоаххача тайпара, экономикана юстара хила йиш яц парте, социально - экономически сфера политически влияни ца еш Iе йиш яц цун, хIана аьлча цунца дувзаденна да беррига чa советски наьха вахар. Цудухьа из теркам, из влияни мел ца йолийташ хьайоагIа ала йиш йолаш я района партийни организаци укх тIеххьарча шерашка. Цудухьа, дикка беркате эргалонаш хиннай районе цу хьакъехьа; дерригa динзадар а эшар а дагадехача Iаяха хоа ца лой а. Перестройка йолаеннача юкъа массехк млн. сома маьха айеннай районе арахецаш йола промышленни продукци, цу юкъе наха эша товараш 17,2 млн. сома маьха а долаш. Дукха кагий а йоккхий а соцкультбыта хьашташ кхоачашдеш йола керда объекташ хьалъяьй. Цу гIулакхо таро хилийтай 5000 керда саг балха оттаве.

Дика чакхдаьккхад района юртбоахамхоша дIадаха шу. Генарашкара дIанйккхача кхы мел йолча хьайбай а лаьттан а продуктех йола планаш кхоачашъяьр морг лархIа мегаргйолаш я район.

ХIаьта уж толамаш, нагахьа санна перестройко хьалхашка увттадеча декхаращца, йолаш йолча таронашца нийсдича — цхьаккха тайпара са те йиш йолаш дац. Юкъ-юкъе наггахьа хулаш йола эргалонаш ца йийцача, йоагтIача тайпара юкъеяьннай перестройка ала йиш йолаш цхьаь цаI къахьегама коллектив, партийни организаци яц укхаза. Цу хьакъехьа «ахханза дола баьнаш» дукха да районе. Программа тIа а белгалдаьд уж. Хьалха мо планаш кхоачаш ца еш дукха промышленни предприятеш я, царна юкъе керттера яраш а йолаш («Электроинструмент» яха заводи трикотажни фабрикеи).

Геттара кIалйисай перестройка керттерча декхарца ювзаенна йола нах фусамашца Iалашбе аьнна районе оттаяь программа а.

Дукха я районе-м (массанахьа санна) перестройка юкъе ца йихьача яргйоаца проблемаш: низ беха экономика (къаьстта юрта боахаме—цига йоаккхача продукце планал цкъа-ахазза — шозза дукхагIа «дIакхоал» шийга дIабода мах), наха болх бе моттигаш ца таар, шерра яьржа спекуляци, вIалла метта ца доагIа коммунальни, бытовой хьалаш, школьни учреждешкара материальни къел... Лоацца аьлча, дIаоза низ хуле — «мухь» шортта ба. Из низ болаш а ба нийсса, перестройка хьисапе вIаштIехьабаккха а дIа-хьа нийсбе а мара ца безаш. Из иштта нийсбе атта а бац, хIана аьлча хьалхара административно - командни доала рычагаштен (инструктивни стиль, формализм, деша даьссал, застойни ханашкара оамалаш, кхыдола негативни кхоачамбоацараш) перестройка рычагаштен юкъера юкъ сов йоккха я хIанз а. Массане а юкъара белаж ца гIортайой озаденна латта социальни пружина ханнахьа доасталой тамаш а я. Коммунисташта, района партийни организацена ха а хов: юххера дош шоашка долга а шоашка гIолла мара цу проблемай шод боасталургбоацилга а. Хьалхарча балха стилаца из боасталургбоацилга замо хьа ма хьенхадий, цун тIехьале тахан вайна гуш а я дIа-хьа мел хьежача.

ТIаккха малагIча наькъашца, малагIча формашца, методашца - средствашца е лаьрхIа я района парторганизаци ший перестройка? Программа тIа белгал-м даьккхад из дош, дукхача наькъий цIераш а яьхай. Эггара хьалхара, керттера никъ лоархI цу программа тIа — партийни чурча вахаре шерагIа демократи, гласность вIаштIехьйоаккхилга, хIара юххьанцарча партийни организаце инициатива айяр, цар беш бола болх наьха дагабоалламца бувзабенна, царна эшачунца, царна кер чу доаллачунца бувзабенна хилар. Иштта хиланза даргдац-кх из, нагахьа санна парторганизацена ше коллектива политически авангард хилар дезе.

«Политически авангард...». Из дош чIоагIденна юкъедодаш латт таханарча партийни вахара. Хьалха хиннача: «Кулгалдеши никъ хьехаши бола низ» яхача дешашта когаметта хьаэтта термин я из. Цунга хьежжа шоайла дIа-хьа къоасталуш я хьалхарчен таханарчен партийни балха стила формаш, методаш, кхыметтел, механизмаш а. ХIаьта а района партийни организацешка се хулача хана аз дукха зийнад: цу шин стилана юкъера башхало Iаяха дукха хоа ца луш дукха ба партийни вожакашта юкъе. «Къаьнара Iы» хьаетталуш моттигаш нийслу программана шийна тIа а. Царех лаьца кIеззига аьлча бакъахьа хет сона, хIана аьлча хIанзчул тIехьагIа хано а коммунисташа шоаш а дукха эргалонаш хьоргья цу юкъе. Цудухьа пайдане хила мег аьнна хет сона сай дош а. Масала, политически авангард хилара юххьанцарча парторганизацеша а цар органаша а программа тIа хьеха наькъаш хьалха хинначарел дукха бе-башха доацаш санна хеталу, цу тIа яхачунга ладийгIача... Хержача хIара органо ший балха юкъе тIагIортара тенденцеш шеръяр — из да коммунистий тахан керттерачарех цхьа декхар. Из кхоачашдулургда, йоах дIахо программа тIа, — нагахьа санна хIара юххьанцара парторганизаци къахьегама коллективе бокъонца йола политически авангард хуле».

Хац сона платформа автораша (дуккхача коммунистий къахьегам ма бий из) цу дешаш чу фу чулоацам биллаб, фу ала гIийртаб. Из «тIагIортам», «тIатоIам» сов дукха хиларах кхаьчадеций вай таханарча ден тIа. Из дош товш дац таханарча партийни лексиконага. Цул дикагIа дар, нагахьа санна из политически авангард малагIча когаш тIа латта езаш я, аьнна программа тIа даьшха даларе. Сона хеташ (экономикага диллача) цу авангарда декхар да шоай коллективе производство малагIча кердача экономически механизмаца вIаштIехьъяьккхай, малагIа керда формаш (хозрасчет, аренда, подряд, кооперации, и. кх. дI.) юкъеяьхай, яьхасце—малагIа бахьан да хьажа, бехкевар малав хьажа. Дагадеха долаш ала деза: чIоагIа низткъала лел районе уж экономически керда формаш юкъеяхьара гIулакх (къаьстта юртбоахаме).

Лоацца аьлча, цIаькха а цIаькха а масса оагIорахьара хьожа а хьожаш, тахан сихъеннача эргалоний заман дикагIдар чу а лоацаш (моттигера хьашташка тоергдар) шоай платформа гIулакхашца дукхагIа дувзаш, оала дош хоадам болашагIа оалаш съезда накъабахача дикагIа хетар сона Наьсарера коммунисташ. Цу тIа цу тайпара форум а мича хиннай парте дерригача историчухьа. Парте чурча вахара реформа ергйола съезд я из. Цунга хьежжа хила еза цунна ю кийчо а.

М. КАРАЕВ.

Цхьа ха яр мел тоха хIама тха совхоза кхеташ. Бан-

ТIАДИЛЛАР IА КХОАЧАШДОЙ

крот хинна ялайоаллар «Маяк». ХIанз эргадьннад гIулакхаш. ХIаьта кассе кIезига-дукха ахча а Iовш латт.

МалагIа низ ба кIалйиса хинна тха совхоз кIалхаръяьккхар? Арахьара хьатIадена гIо-новкъостал а дац е тхона хьалхара болх бе баьхка нах а бац. Деррига баьхан — оаха, кулгалхоша, тхоай балха стиль хувцар, хIаране ший болх хьабар, цаI шоллагIчо «ткъама» кIал а ца вехкаш.

Со инженер ва. Са декхар — техника болх беш хилийтар. ТIаккха из техника тоа а еш, цу тIа болх беча нахах дог лазадезар малав? «Директор ва», — оалар хьалхагIа. Цудухьа дукха нах гуллора хIара денна директора кабинета хьалхашка цхьацца хIама эшаш. Тракторащ а латтийташ, механизаторащ из волча ухаш дукха моттигаш ниийслора.

Атта дацар «лакхе латтачоа мара кхоачашдулургдац оаха яхар» яха къаьнара оамал йохае. ХIанз шоашта хIама ийшача со волча боагIа механизаторащ. Царна коа-карта эшар: доакъар, ялат, кхыдола законах царна доагIаш дола хIама цкъа дIа а кхачийте мара царгара болх хьабехац совхоза инженерни службас. Цар из хьа а бу. Цудухьа болх беш я тха совхозе мел йола 56 трактор, кхыйола механизмаш, оборудовании. Районa совхозий бригадашта юкъе хьалхара моттиг Аушев Абукара кулгалдеча тха бригадага я.

ХIанз, бIаьстан кийчо еча хана а, хьалхле дIа ца хеца гIерташ къахьегаш ба тха механизаторш. Ханнахьа лаьтта ахар, ялаташ дIадер, хьувкъам чуэцар керттера гIулакхаш ма дий юртбоахаме. Из дерригa а дувзаденна да техникаца а цу тIа болх беча нахаца а. Цудухьа техника «лораярах» чакхдалац инженера декхар.

ЦIаьхха а белгалдаккха лов: хIара саг (моллагIа чин долаш из вале а) шийбалха доазув довзашн цун кулгалдулуши хила веза. Веце — урхаш кхычунга дIаяла еза.

ХIанз чуйнна Советашка шоай дикагIа бола нах хьожабе гIерташ ба нах. Со се а ва иштта харжа оттаваьчарех. Сона дика гу: цхьабараш духхьала хIанз шоашка йолаш йола портфель кхрара ца ялийта чугIерташ ба, шоллагIбараш — чинаш деце а дегаца, синца наха эшар хьаде гIерташ из депутатски хало шоашта дIатIаэца ловш, шоай кандидатураш оттаяр ловш ба.

ШоллагIчар лелабу никъ нийса а наха хьаллоацаргболаш а ба. Бакъда, цу аз хьалха бийцарех цхьаболча наха чакх-са доагIача гIулакхаща харжархой шоашкахьа баха гIертилга ийрча хIама хет сона. Цудухьа тхоай округе беча организационни а пропагандистски а балха юкъе белгалъю оаха из фактор.

А. ТУТАЕВ,
«Маяк» яхача совхоза керттера инженер.

Йиццъенна рема

ДIаяхача хана механизаци шерра хьайолаелча, эшаш яц аьнна лаьрхIар говраш. ДукхагIа долча боахамаша дIаьхар уж, дулха комбинаташка дIачу а енна. Цхьабараш бицбелар боккха боаца мухь дIа-хьа кхахьара говрвордала дикагIа хIама доацилга. Шурий фляга, хи бешка дIаяхьара йоккха трактор е машен хехка езаш хул хIанз.

Цул совгIа, говраш дIаяхарах чIоагIа эшаденнад колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга дохка дулх а шура а. Фу шура йоаккхаргья говрагара, — сенна еза из аьнна хеталургда цхьаболча газет дешарашта. Цар шурех кийчъяь кумыс сага пайдане хиларал совгIа, дарбане а лоархIаш я.

Говраша пайда лулга харал совгIа, царех сакъердалуш бола нах хIанз а кIезнга бац. Масала, дукха ха йоаццаш тхо хилар Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза говраш лелаеча ферме. Цига вайзар тхона цу ферма кулгалхо Чинтаев Ризван Исаевич. Тхо цига хиннача дийнахьа говрий рема яжа дIадаьллаяр, цхьа кIеззига говраш мара ферме ца юсаш. Мишта дIадоладелар цу боахаме говраш лелаяра гIулакх?

Эггара хьалха Ризваней пун новкъосташеи хьайцар бIаь барайтта говр. Из дар 1988 шера январь бетта. Цу хана денз йолаелар говраш.

Таханарча денга говрий рема шозза алсамъяьннай. Карарча шера шовзткъеи итт бакъилг яьй вай ювцача ферме. Царех цхьаккха дIакъаьстаяц. Цу хьайбашта дика доал деш, шоай декхараш довзаш ба конюхаш. Къахьегарга хьежжа шоашта а пайда боал царна. ХIара бакъилг ярах, из унахцIена а йолаш хьаэцарах конюха шовзткъа сом лу алапел совгIа.

Конюхашта юкъе дикагIа къахьегарца белгалваьнна ва Борчашвили Iумар. Цо цу боахаме къахьега ткъаь бархI шу да.

— Фу пайда лу оаш лелаеча говраша? — аьнна, оаха шийга даьча хаттара жоп луш, Ризвана аьлар:

— Вай республикерча говрий заводаца даь договор да тха. Дукха ха йоаццаш итт бакъ дIачуелар оаха, хIаранех эзар сом мах а ийца. Царех тхона дика пайда баьлар. Оаха дIачуенна бакъилгаш Прохладнински сборни пунктера Австрале дIайигар. ХьатIайоагIача хана, пайдане йолча кхалашкара шура яккха лерхI оаха.

Мухь кхухьача говрех, уж лелаеча конюхех а лаьца дувцаргда вай хIанз Нестеровскерча дуккхача наьха бешамаш аьхай цар. Тамашийна хеталора говрашта а вордашта а эшаш бола гIирс шоай кулгашца хьабеш воалла ферма цхьайтта болхло бIаргавайча. ЦаIаш чархаштa лаьрхIа гомаш хьадеш бар, хоаматаш а кхы мел дар а хьадеш бар кхыбараш.

— Унхаза къахьегаш волча цхьайтта конюхах пхиъ пенсионер ва. — аьлар ферма заведующе Ризвана. — ДикагIа къахьегачар цIераш яха лов сона. Уж ба юртбоахамеи продукци чакхйоахача промышленностеи болхлой Ди долча хана «Къахьегама ветеран» яха цIи енна Цыздоев Керма, Тимеркиев Абдул-Рашид, Русаков Алексей, Гуляев Иван, Юнов Михаил, кхыбараш.

Кагирхой кIезига ба коллективе. Царна сийдолаш хетац-те из професси? Вай дарь историга хьежача гучадоал, мел еза лоархIаш хиннай хьалха говраш. Дикача динах бIарчча легендаш ювцаш хиннай.

Тахан гуш да вай из гIулакх тесса леладеш хилар. Хьагучох, дийнде деза из. Лакхе йийцача колхозе санна...

Л. ТУМГОЕВА.

СУРТА ТIА: хозагIйола говр.
М. МАЛЫШЕВА сурт.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Боахама доал дара кердача хьалашка автомобильни транспорта Нохч-ГIалгIай территориальни объединене дешага хьежар аргIанарча заседане Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет. Белгалдаьккхар 1987 — 1989 шерашка керттерча хьокхамий хьакъехьа объединене цхьадола толамаш даьха хилар. Министерстваштеи ведомстваштеи мухь кхахьара договорни декхараш, пайда баккхара а къахьегама овсарле лакхъяра а планаш кхоачашъяьй. 23 керда маршрут хьайийллай, царех 10 города юкъера а йолаш, транспортаца кхы тIа 9 нах баха пункт Iалашъяьй.

Автотранспортни предприятешка къахьегам вIаштIехьбаккхара керда формаш юкъейоалаеш болх бу. Бригадни подрядагIа болх бергболча яьхай 67,6 процент бригадаш, 100 водитель арендни подрядагIа болх беш ва. Объединенейн цун подразделенейн коллективаш къахьегамах доагIар кердача тайпара лургдолча яьхай.

Цунца цхьана, заседане белгалдаьккхар объединене кулгалхоша хIанз а производственни коллективаш кхоачамех бизза пайда эцара, автопарках дикагIа пайда эцара ледара тIаерзаеш хилар. Боахам лелабара кердача хьалашка 1987 шера денз болх беш объединене бахача наха маьхагIа гIулакхаш дара задани кхоачашъянзар, цунца цхьана пассажирски автотранспорта яр а, кхоачашдаьдац пачхахьалкхеи заказ, городе лелача автобусий балха тIара йоагIа доходаш а.

1989 шера 9 бетта бахача наха маьхагIа гIулакхаш дара, къахьегама овсарле лакхъяра, керттера фондаш юкъейоалаяра заданеш кхоачашъяьяц. Цу хана чухь 167,7 эзар рейс ца еш йисай, царех городе Грозне 116,5 эзар рейс а йолаш е хIара итталагIа йола рейс. Рейсаш ца ярах хинна экономически зе миллион сомал дукхагIа да. Хила боагIача боарамга диллача пассажирашта гIулакх дара боарам лоха ба. Пассажирашкара хьаэцар гулдара мела тIахьожам лоаттабу, ца йоагIаш кIезигъяьй линейни тIахьожамхой штат, цу гIулакха ледара юкъеоз нах.

Новкъа машинаш кхерамзле лелара гIулакх кхоачамболаш дац. Цу даькъе доагIар хьадехац ведомственни карайолча предприятей кулгалхошкара, ледара тIахьожам лоаттабу новкъа лелача машинашта а водителашта а.

Ледара я автопредприятейн автоколоннайн производственни база. Производственни база лелача машинашца йоагIачарех 48 процент мара Iалашъяьяц.

Автотранспорта болхлой социальни сфера дикагIа хила йоагIаш я. Боахама способагIа хьалдеш дац нах чубаха цIенош. Грозненски горисполкомо помещенеш лац диспетчерски пункташ яхкара, городской маршруташ чакхйоалача пункташка водителашта салоIа цIенош хилийтара.

Цу деша хьакъехьа тIайпача соцам тIа белгалдаьхад баха нах дIакхувлара, мухь тIабахьара хьакъехьа дола кхоачамбоацараш дIадахараи цу даькъера хьашташ кхоачашдара тIадеозадаьи гIулакхаш. Автомобильни транспорта территориально-производственни объединене кулгалхошта тIадиллад объединене баьча балха итогий анализ е, массанахьа а хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара ерригача коллективашта творчески а безаме а къахьега хьал хилийта. Министерстваштеи ведомстваштеи мухь кхахьара договорни декхараш халданза кхоачашделга Iалашде, наькъаш дахкара эша хIамаши гIишлон материалаши дIакхахьара къаьстта теркам тIа а бохийташ. Грозне нах балха болхачеи балхара боагIачеи сахьаташкa пассажирски транспорто болх дикагIа бергбола гIулакхаш де. Договорех мухь кхахьара, маьхах гIулакхаш дара, объединене предприятеш финансови хьакъехьа тоаяра план кхоачашъелга Iалашде.

1990 шера 1 февраль тIакхачалехьа ведомства чурча тIахьожама служба чIоагIъяра дош къоастаде.

Автотранспортни предприятей болх тоабара, цар экономически финансови хьокхамаш лакхдара, новкъа машинаш кхерамза лелара, транспортникашта доагIашдола фусама-бытовой хьалаш хилийтара дукха деташ да халкъа депутатий городской районнии Советий исполкомаша, «Чечингавтодор» объединене, НГIАССР финансай министерствас, Госплано къоастаде дезаш.

Заседане хьежар республика боахамаш Iай болх бара кийчдара итогашка. Цу хьакъехьа тIанийцача соцам тIа а аьннад нах чубаха цIенош, коммунальни предприятеши объекташи 1989—1990 шерий сезона йIоахъяра республика Министрий Совет чIоагIдаь гIулакхаш шоай ханнахьа кхоачашданзар НГIАССР жилищно-коммунальни боахама территориальни производственни объединене (нов. У. А. Арснукаев), Грозненски горисполкомо (нов. К. А. Музаев), «Чеченингушстрой» производственни гIишлон-монтажни объединене (нов. Я. М. Мамодаев), Къулбаседа Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене (нов. А. Я. Спиридонов), «Чечинггражданстрой» проектно-гIишлон объединене (нов. А. М. Цуров), «Чечинггаз» производственни объединене (нов. Ю. Х. Героев), капитальни гIишлош еча «Чеченингушагропромстрой» кооперативни паччахьалкхен объединене (нов. Г. М. Гайрбеков), цу объединеней мулгалхой декхарийла бир хьем боацаш цу гIулакхага хьажа, динза дисар тIехьа а ца тетташ лоаццача хана даь даккхара къахьегама коллективашка болх вIаштIехьбаккха.

Республика Министрий Совето соцам тIанийцаб Афганистан Демократически Республике интернациональни декхар кхоачашдеча дакъа лоацаш хиннача бIухой социально-бытовой хьалаш дIахо а тоадара. Цу соцамга хьежжа кхоалагIча группа бIухошта - интернационалисташта — инвалидашта бетта 90 сом долаш моттигерча лоархIама персональни пенси хьожалаьд, мугIарерча, сержантски, эпсарий составагIа болча байнача бIухой-интернационалистий 50 шу даьннача ноаноашта — бетта 80 сом, хIаьта 55 шу даьннача ноаноашта — бетта 140 сом. ХIаьта иштта Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш байнарий берашта луш дола моттигерча лоархIама персональни пенсеш а лакхдаьд.

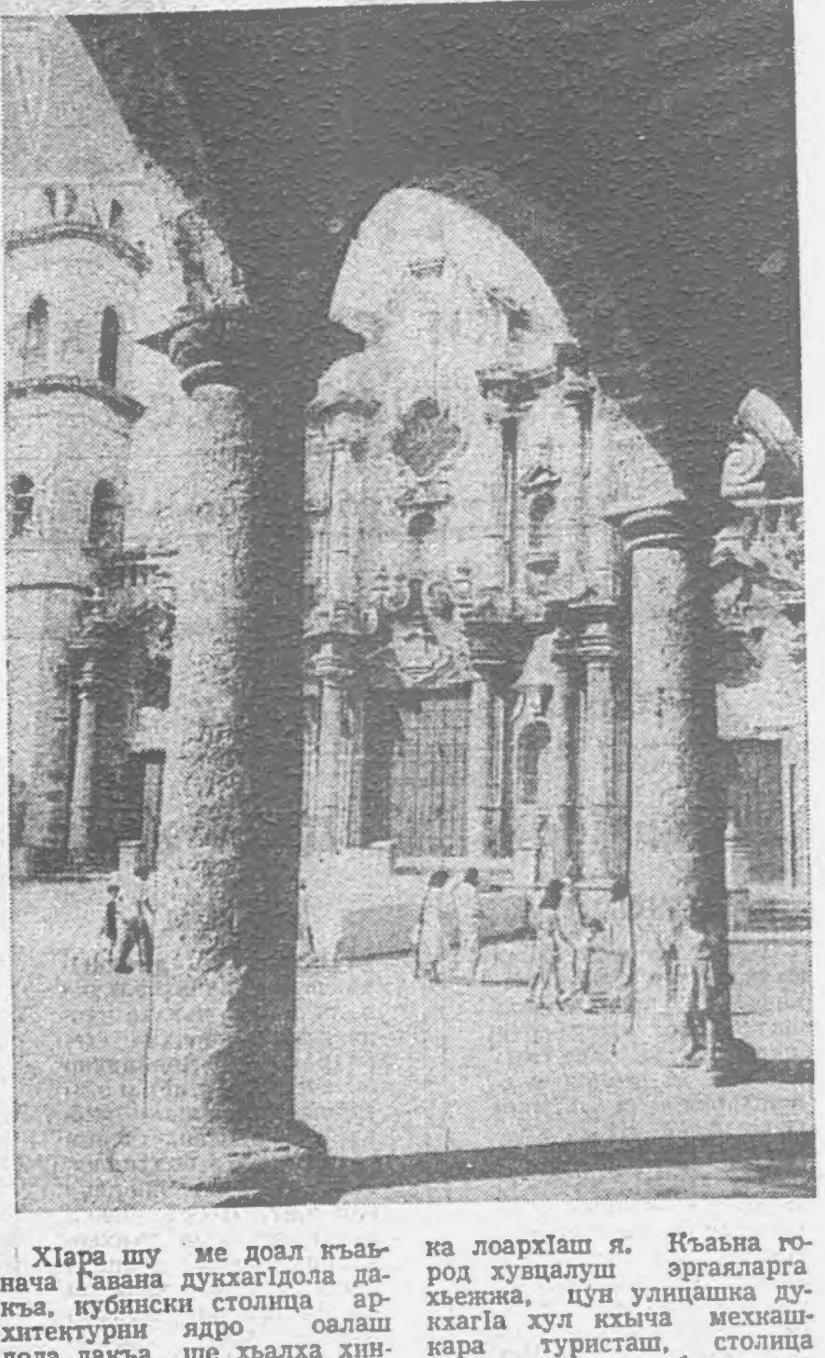

ХIара шу ме доал къаьнача Гавана дукхагIдола дакъа, кубински столица архитектурни ядро оалаш дола дакъа ше хьалха хиннача тайпара дерзаш доагIа. Реставраци еш, тоаеш латт ЮНЕСКО-с адамлен доалахье я, аьнна дIакхайкаьяьча районера зданеш. Цар ханаш цкъаза бIаь шерашка лоархIаш я. Къаьна город хувцалуш эргаяларга хьежжа, цун улицашка дукхагIа хул кхыча мехкашкара туристаш, столица кхыча районашка баха, цун истори довза ловш бола нах.

СУРТА ТIА: къаьнача Гавана цхьа дакъа.
О. СЕРЕДА сурт.
(ТАСС).

Мишта хьахилар робот?

Ха сиха дIайодалга теркалду дезалера бераш доккхий хиларца. ХIаьта, корта кIайбеннача конструктора из дагадохийт, творчески уйланца хьакхеллачо. Дукха е кIезига ха я хац сона, цхьабакъда, дунен тIа эггара хьалхара программни доалдеш йола промышленни робот хьаяра болх Америка ВIашагIкхийтгача Штаташка дIаболабаь ткъаь итт шу даьннад. Эггара хьалха роботаш хьае йолаелар Джозеф Энгельбергера хьаьяча «Унимейшэн» яхача компане.

1956 шера, дагаух Д. Энгельбергера, цхьан сайрийна сона вайзар цу хана цIихеза вола изобретатель Джордж Девол. Из соца дагаваьлар промышленни роботаш хьаяра йолча уйланца. ИIаьхий корпорацеш ший идеяшта юкъеоза, кердача гIулакха лаьрхIа цар ахча дIахецарггдолаш цар кулгалхой тешабе гIерташ вар Девол цу хана. Из гIулакх хьаллаьцар Д. Энгельбергера.

— Хетаргахьа, — бегаш бу цо, — аз меннача корта бохабеча маларо шиий гIулакх дир, цу хана сона Девола идеяш геттара чIоагIа гарга хийтар.

Цхьабакъда, изобретатела идеяша Колумбийски университета студент волча хана ше леладаь хIамаш дагадохийтар Энгельбергера. Цу хана йоазонхочун-фантаста Азимов Айзбека уйла еча роботех дола дувцараш кхоачашдар мара дагадоаллаш хIама дацар цун.

Иштта е вешта, цхьа уйла йолча наха шоайла вIашагIкхийтта юкъара гIулакх дIадоладир. Дуккхача предприятешка хинначул тIехьагIа, Д. Энгельбергерен Д. Деволен кхетадир: эггара дикагIа робототехника автомобилаш еча юкъейоалае йиш йолга. Хадданза йола производственни процесс, конвейер тIа дийнахьеи буси беш бола хала болх, машений корпусаши двигетелаши арахецача цехашкара во балха хьалаш — из дерригa а энтузиасташта хьакхолла лерхIачун «оамалашта» жоп луш дар.

Ши шу гаргга ха дIаяхар хьалхара промышленни робот хьаеш. 1961 шера из «Дженерал моторз» яхача компане цхьан заводе дIайихьар. Цунах «Унимэт», аьнна цIи тилла, из «универсальни гIонча» яхилга да, хIаьта, из автомобилий деталеш яра Iомаяь яр. Специальность Iомаяр духьа ерригa технологически процесс магнитофона тIа дIаязйир робота. КIезига-дукха корректировка йича робото кIоаргга балха говзал йолча специалисташа санна ший болх кхоачашбора.

Хьалхара толам баьккха бале а «Унимейшэн» компане продукцена кIезига заказаш дора. Д. Энгельбергера фирма шийна теркам тIаозийта гIерташ ца деш хIама дисанзар. Цун образецаш тайп-тайпарча шоушка хьохкар. Цар лузача бургац дIачуйохийтар, оркестраца дирижера болх бора. Роботий а уж хьаьярий а сурташ пивной компаней рекламни роликашка а тIехьа дар. Фу дергда? — дагаух Энгельбергера. — Эцархой теркам тIаозар духьа тайп-тайпара киловзалаш лелае езаш хулар.

Юххера бокъонца боккха толам баьлар цар. 1966 шера цу «Дженерал моторз» кхы а 66 универсальни гIонча ийцар. ХIанз уж Огайо яхача штате хьайийлача автозаводе точечни сварка яра процесса доалдара эшаш яр.

Промышленни робототехника теркам тIаззар кхыча мехкашка а. 1967 шера Д. Энгельбергер Японе ваха хилар.

— США, — йоах цо, — 10 сагах йола аудитори гулъе хала хулар. Со геттара цецваьлар Японе лекцега ладувгIа 600 инженер веча.

Цо Токио «Кавасаки дзюкогио» яхача фирмага программни доалду промышленни роботаш хьаяра йола лицензи ехкар.

Кховзткъеи иттлагIча шерашка а дезткъалагIча шерашка а геттара дегIаера промышленни робототехника, цхьадолча даькъе. «Унимэйшэн» фирма арахецар. Цо ерригача роботех 30 процент хулараш дунен рынке йохкар. Цу фирма 7000 робот дуккхача мехкашкарча тайп-тайпарча заводашка дIаоттайир. Цхьабакъда, цIенхаштта халонаш духьала нийсъелар.

Йоккхий промышленни фирмаш роботаш арахецара йола предприятеш хьае йолаелар. Эггара хьалха цу наькъагIа яхар «Дженерал моторз». Японски «Фанук» яхача фирмаца цо «ДМ фанук роботикс» яха фирма хьайир. Цул тIехьагIа «Унимэйшэн» хIара шера хула юкъара пайда 60 процентага кхоачаш лохбелар. 1983 шера эггара хьалха промышленни роботаш хьаелга дIадоладаь компани дIаьлар. Д. Энгельбергера из «Вестингхауз электрик» яхача фирмага ехкар, ше бизнесера дIавода, аьнна, дIакхайкадир.

Дукха доккха доаца кема а ийца Джозеф Энгельбергер массехк бутт форда тIа баьккхар, из дицде гIерташ. Цхьабакъда, цун из вIаштIехьдаланзар. Роботашцарча безамо керда уйлаш хьалхьоайир.

— Са безам ба, — йоах Д. Энгельбергера. — роботаш хIара цIагIа хилийта. Царна дика квартираш цIенъе, даа хIама кийчде, гаражера автомобиль араяккха, из йила, шун цIагIара чIегашка хьежа хов.

Къар ца луш вола робототехника энтузиаст юха а болх беш ва. Цо Данбери яхача йоккха йоацача городе (штат Коннектикут) «Транзишэнз рисерч корпорейшэн» яха компани вIашагIъеллай. ХIанз цига цIагIарча боахаме лелаяра лаьрхIа роботаш хьаю. Уж американски тикашка корайоагIаргьяц, цхьабакъда, цар компане помещенеш цIенъю, иштта гаргарча больнице цамогаш болча наха даа хIама дIакхухь. ХIаьта, уж хьаьчоа юха а ший къонал а А. Азимова книжкаш а дагаух.

— Азимова роботаша массаза наха гIулакх дора. Иштта чIоагIа наха тара а яр уж.

Нью-Йорк.

В. ПРОСВИРЯКОВ.
(ТАСС).

ДОСААФ — ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.). Пленумо дIадоладир оборонни Общества ерригача звеньей балха стилаи методаштеи овлангара перестройка елга, хIаьта дукхагIча даькъе цо эргаяьхар ДОСААФ комитеташи организацешеи. ДОСААФ-а ший Х-ча Ерригсоюзни съезда решенешка белгалъяьхар тIема-оборонно-массови, спортивни патриотически, спортивни балха тайп-тайпара формаши методаши.

Республика ДОСААФ организацеш Коммунистически парте, советски халкъа, цун Герзашцарча Низий вахарера дезагIа дола цIейшта дездара хетадаь оборонно-массови балха бетташи кIираши санна йолча массови тIема-патриотически мероприятей инициатораш а хьинаре доакъошхой а хинна дIаэттар. Цар шоашта кхы а дукхагIа нах юкъеувз, иштта уж къахьегама а дешара а коллективий общественно-политически вахаре хада йиш йоаца дакъа а хинна дIаотташ латт.

ВЛКСМ комитеташа комсомольцашцеи кагирхошцеи цхьана революционни, тIема, къахьегама Сийлен моттигашка чакхйоахача Ерригсоюзни походашка хьинаре дакъа лоац ДОСААФ организацеша. Уж мероприятеш кхувшбоагIарашта тIема-патриотически кхетам луча ший тайпара школа а хинна дIаэттай. Из болх хьинаре чакхбоах г. Грозне, Гудермесски, Наурски района дукхагIйолча дешара заведенешка. Къаьстта теркам тIаозаш я Октябрьски районера Пионерий цIен, № 15 йолча школа-интерната балха опыт.

Кагирхошта беча балха процессе дукхагIа пайда луча формаех я кагирхоша парте, тIема, къахьегама ветеранашца, Советски Эскара бIухошца, запасе болча эпсарашца, бIухой-интернационалисташца тематически вIашагIкхетараш чакхдахара санна йола кхетам балара форма. Оборонни Обществе хьинаре болх беш ва 4000 совгIа Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветерн, запасе вола эпсар.

ТIехххьарча хана кагирхоша чIоагIа лоархIаш да шера цкъа чакхдоахаш дола «призывника Денош», ховш ма хиллара уж вIаштIехьдоах военкоматашеи ДОСААФ комитеташеи. Уж денош кагирхой эскаре а флоте а гIулакх де кийча хилара хьахьокхаш дола хьажар а хиле дIаотт. Укхаза кагирхой парте, тIема, къахьегама ветеранашца вIашагIкхетараш хул, тIема коллективашка хьоашалгIа болх, цар вахар, быт, тIема техника йовз.

ДОСААФ юххьанцарча организацеша, къаьстта дешара заведенеша дика опыт Iоаяьй кагирхошта тIема училищешка деша бахара профориентаци яра хьакъехьа. Укхаза «Эпсар турпале професси» я яхача девизагIа кагирхой. Герзашцарча Низий, запаса эпсаращца, тIема ветеранашца вIашагIкхетараш чакхдахарца цхьана ДОСААФ активисташа, къаьстта юххьанцара тIема кийчо яра болча хьехархоша шоай оагIорахьара индивидуальни кхетам балара болх а бу. Цу лостамагIа дика къахьег г. Грознерча №№ 15, 17, 21, 25 йолча юкъерча школай, Наурски районера Чернокозовски юкъерча школа, Сунженски районера Ассиновски № 1 йолча юкъерча школа, иштта кхыча школай юххьанцарча организацеша.

ДОСААФ юххьанцарча организацей, къахьегама, тIема коллективий вахаре традици а хинна дIаэттай Герзашкарча Низий мугIарашка гIулакх де болхаш бола кагирхой торжественно накъабоахилга, собранешка торжественни хьале царна наказаш телалга, хIаьта цар Даьхено тIадилла декхар сийленна кхоачашдергхиларах дув буалга. Цу даькъе дика опыт Iоаяьй «Электроприбор», «Красный молот», СССР 50 шу дизара цIерагIча завода къахьегама коллективашка.

ТIема-патриотически пропаганда бе-бе формаштеи методаштеи юкъе белггала моттиг дIалоац революционни, тIема, къахьегама Сийлен музеяша. Цига кагирхой доккхагIдолча ноахалий деналe гIулакхаши тIема традицеши кулге а лувцаш хьалкхебу. Цу лостамагIа эффективно болх бу «Старогрознефть», НГДУ, «Красный молот» завода, №№ 15, 17, 104 йолча юкъерча школай, кооперативни техникума, № 15 йолча школа-интерната, г. Грозне Октябрьски района Пионерий цIен, Малгобекерча № 4 йолча школа-интерната, Гудермесера № 1, 2, йолча юкъерча школай, Сунженски районера Ассиновски № 1 йолча юкъерча школа, Алхан-Калински культура цIен тIемеи къахьегамеи Сийлен музеяша.

КхувшбоагIарашта чIоагIа воздействи ю Граждански а Сийлахь-боккха Даймехка а тIемаш долча хана байнача турпалашта оттадаьча памятникашта, обелискашта юхе чакхйоахача торжественно-таьзета ритуалаша. Уж чакхйоах г. Грозне, Назрановски, Наурски, Сунженски районашка.

Герзашцарча низашта лаьрхIа специалисташ кийчбеча доккха дакъа юкъехьу Грозненски, Сунженски, Гудермесски автошколаш, Грозненски радиотехнически школа, Грозненски аэроклуба, радиоспортах йолча берий спортивно-технически школаш. ХIанз ДОСААФ дешара организацешка кийчо ещ ва хIара ялхлагIвола эскаре гIулакх де ваха веза зIамига саг. Царех 44 процент гаргга болчар тIехдика дешаш чакхйоах уж, 33 процент совгIа барех спортсменаш-разряднaш хул. Ерригача школашка уж Iомабара керда программаш юкъейоалаяьй. Цу программа юкъе да топ кхосса Iомавар, дешара маршаш, тIема нормативаш кхоачашъяр.

Республика оборонни Обществос дукхагIа тIеркам тIаухийт массови физкультуреи спортеи дегIаккхувлара. Спорта технически а тIема-прикладной а тайпаша кагирхой физически чIоагIбаь ца Iеш, сихагIа хIанзара тIема техника караерзаяра гIо ду. ДОСААФ организацешка болх беш я 770 секци а кружок а. Цар чулоац 60 эзар совгIа саг. Уж ераш спорта тайпаш карадерзадеш ба: парашютни, самолетни, водно-моторни, радиоспорт, мотобол, картинг, авиаракето-автомоделировани. Республика спортсмений доалахьа я кхоъ ДЮСТШ, 27 спортивно-технически клуб, 358 тир, 3500 спортивни герз, 194 спортивни мотоцикла, 10 спортивни автомашина, 173 карта, 28 спортивни кема, 40 радиопеленгатор, 18 коллективни радиостанци. Массаза вай республике чакхйоах водно-моторни а судомодельни а спортах, парашютни спортах, мотоспортах, мотоболах йола СССР чемпионаташ. ДегIаухаш латт вай спортсмений спортивни говзал. 1989 шера кийчваьв 6000 совгIа спортсмен-разрядник, царна юкъе 11 — СССР мастер. ХIаьта Шумаков Викторах водно-моторни спортах Дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастер хилар.

Оборонни Общества гIулакхий хьала критически анализ еш белгалдаккха деза дикка дукхагIйола юххьанцарча организацеша, къаьстта юрташкарчар, ледара болх белга. Духхьал тIеххьарча хана ДОСААФ мугIараш 40 эзар сагага кхоачаш кIезигденнад. Укхаза бахьанаш дукха да, царех лархIа деза материально-технически база во хилар, цхьайолча районни комитеташа шоай балха дукха гIалаташ гучадувлийтар, шоай декхараш кхоачашде кийча ца хилар.

Иштта вай дешара заведенеш юххьанцара тIема кийчо яра курс чакхъяккхара эшачунца во Iалашъяь я. Масала, НВП курс чакхйоахача 414 дешара заведенех 121 мара бокъонца Iалашъяь яц, хIаьта 164 дешара заведенешка шоай тираш яц, 46 — герз леладара цIалгаш дац, 195 тактиках йола дешара городокаш яц. 800 совгIа йолча дешара заведенешкеи культурно - просветительски учрежденешкеи диллача 40 совгIа мара революционни тIема, къахьегама Сийлен музей яц. Къаьстта кхераме хьал хьахиннад Урус-Мартановски, Назрановски, Шатойски, Малгобекски районашка, цига спорта технически а тIема-прикладной а тайпаш карадерзадара эша хьалаш дац. Цу районашка лохерча боараме бу кагирхой тIема профессеш караерзаяра профориентаци яра болх.

ДОСААФ дешара заведенешка Герзашцарча Низашта лаьрхIа специалисташ кийчбара дешаш а доагIача боараме къоастадаьдац, хIана аьлча, укхаза ледара Iомаю Афганистане Советски эскар тIема гIулакхаш чакхдоахаш цар тIема техниках пайда ийбаь йола опыт.

Шийна теркам тIаозаш да военкоматаша ДОСААФ дешара юххьанцара тIема кийчо яра курсаш чакх ца яьхача кагирхошца е дешара заведеней дешархошца, студенташца комплектовани еш хилар. Унхаза белгалдаккха деза Облсовпрофа берий спортивно-технически школашка финансировани е ца тугалга, иштта цо 1941 — 1945 шш. советски халкъа Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа котало яьккха 45 шу дизара хетадаь революционни, тIема, къахьегама Сийлен музеяшта юкъе хьажар-конкурс чакхйоаккхача дакъа ца лоацилга. Иштта кхоачаш яц НГIАССР Министрий Совета 1990 шу чакхдалалехьа г. Назране моттигерча лимитий чотагIа тир хьае, аьнна, РСФСР Министрий Совето яь хинна решени.

ДОСААФ-а Нохч-ГIалгIай областной комитето ерригa оборонни комитеташ тIахьех низ а ца кхобеш КПСС планаш вахаре кхоачашъяра, республика ДОСААФ-а Даьхен экономика а оборона а чIоагIъяра эффективно гIо дергдолаш шоашта могар дара.

Н. КРУГЛОВ,
ДОСААФ областной комитета отдела заведующе заместитель.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

М.-С. Плиев

Са Нана-ГIалгIайче

БIаьшерий замаша къовсаме тийса,
Iаьржача унаша фу хоадо лийса,
Бирсача тIемашка тIехьенаш йийша
Дорх чукъувл лаьчаша, син пхаьнаш эттIаш,
Делхар дувл лоамашка, дарций мухь бетташ,
Са Нана-ГIалгIайче, дарций мухь бетташ.
Юхь тIа чош довлале, бовлале кхийна,
Адамий безамах бовлале ийна,
Илдара дегIамаш шоай цIийла хьийна,
Хьега кхы фос йоацаш, хьа мукъле мара,
МассагI кIант вежав хьа цу тIемий арa,
Са Нана -ГIалгIайче, цу тIемий ара?!
Нана ма елхийла вай ГIалгIай-мехка!
Нана ма елхийла вай ГIалгIай-мехка!
Гонгара чIенгага гIийла дол дехка,
Дог делхаш бIаргашка дIайха хий кхехка,
Юхь къувлаш керта тIа Iаьржа-Iаьрж техка
Нана ма алхийла вай ГIалгIай-мехка!
Къовсама хьа къонгаш ткъамалла боахаш,
МоастагIчоа дарц доахаш, цIерца садоахаш,
Тохкамаш чудетташ даьй маьреш оахаш
Лаьттача курача хьа лоамий сийна,
Укх дунен харцонаш, Iазапаш хьийна,
Да тахан тхо дийна, дуненах ийна.
Даьй-лоамаш, кIай куйнаш Iо чу ма увза,
Хьай дорха ткъам бетташ, дарц, чу ма хьувза,
БIагIара бIарг лекхар, тийшарг ма хьувза,
Каьхатех оаш Iаьржа сармакаш дора,
Ца даьраш качкхухьаш, тха юхьIаьржийра
Оттаргьяц ГIалгIайче кхы цIаккха гора.
Дегашкар хьагI Iенош, къинош ма Iувша,
Са халкъа во дехаш гора ма хувша,
ГIалгIайче йохарга кхы са ма тувса!
Адамий син-пхаьнаш ахкарца алха,
Дорхъенна бертий мо халкъа чухьалха
Шун Сталин Береца варгвац кхы малха!
БIаьсти мо къона я, лоамаш мо къаьна
Хьаьша я, ГIалгIайче, хьа фусам хьаьна.
Хьа хала никъ бицбаьр ваьвец шийн даьна!
Низ ба хьа къонгашка сий йорош баха,
Хьинар да беркате шера кхаш аха,
ГIозъяла, ГIалгIайче!
ГIозалца яха!
Нана ма елхийла вай ГIалгIай-мехка!
Нана ма елхийла вай ГIалгIай-мехка!
Гонгара чIенгага гIийла дол дехка,
Дог делхаш бIаргашка дIайха хий кхехка,
Юхь къувлаш, керта тIа Iаьржа-Iаьрж техка
Нана ма елхийла вай ГIалгIай-мехка!

А. Хамхоев

БIаьсти йоагIа

Лаьтта доаьдеш,
ареш сийнъеш,
Маьрша, гIоза, зовне яьнна,
Шийн гIа боахаш йоагIа
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Iалам дийндаь, сомадоахаш,
Оалхазараш ловзадаьнна,
Зизаш дахьаш йоагIа
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Маьлха лиро сийрдайоахаш,
Кастта кхача новкъаяьнна,
Шийн гIа боахаш йоагIа
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Баьццара кIувс лаьтта тоссаш,
Куцах тайна, сибат даьнна,
Зизаш дахьаш йоагIа
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Михо моакха морхаш
лехкаш,
Асаро мо гаьнаш кIайеш,
Шийн гIа боахаш йоагIа
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Iуйре тоаеш, сайре хозъеш,
Наьха мерза безам хестош,
Зизаш дахьаш йоагIа
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Адамаш да балха кийчлуш,
Тайна хьийкъа ялаташ кхеде,
Шийн гIа боахаш кхаьчай
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Тушолеш я фусамаш тоаеш,
Керда вахар, безам тоабе,
Зизаш дахьаш кхаьчай
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
ЦIакхоачаргда вай чIагарграш,
Мехкаш дайза,
хьийза-лийнна —
Дуне хоздеш кхаьчай
бIаьсти,
Цунга моаршал хатталаш.
Хьалахьайнад кхашка ялаташ,
БIарг ма кхоачча беркат
хийна —
Вахар тоадеш кхаьчай
бIаьсти,
Цунга моаршал хатталаш!

Ноаношка

Ага теркош, наьха хьувхаш,
Бийсанна наб - сатем
боацаш,
Когаш тIа вай оттадаьча
Ноаношта аз баркал ях.
Дега безам, йIоахал телаш,
Къахьегаме йоакхо лоаттош,
Хьалхедаьча вай ноаношта
ДикагIа мел дар хилда ях.
Вочох лорош, дикачох
кхедеш,
Кхоане йовза хьаькъал
телаш,
Хьалхедаьча вай ноаношта
Деггара аз баркал ях.
Боча хьесташ, гонахьа
ювлаш,
Хьаьна кийчбаь кхача
телаш,
Йоакхо яьча вай ноаношта
ДикагIа мел дар хилда ях.
Адам доза, вахар довза,
Сийрда хьаькъал, кхетам
телаш
Хьалхедаьча вай ноаношта
Деггара аз баркал ях.
Наьха эздел, гIулакх довза,—
ГIоза тIехье хийла яхаш, —
Iомадаьча вай ноаношта,
ДикагIа мел дар хилда ях.

С. Чахкиев

ПIУРИ БУАРГАШ

Къонах, алал, хьона
Сенна еза Iуйре? —
Хьо-м къам мехках
даькхкача а,
Йист ца хулаш Iийра.

Къонах, алал, хьона
Сенна еза сайре? —
Хьо-м хьай ах къам делча а,
Йист ца хулаш Iийра.

Къонах, алал, хьона
Езий Iуйре, сайре?—
Хьо-м хьай къаман
тIехкаш ехка,
Хьакимал Iохайра.

Шийн мотт мохк а баккха
Къам эттача дийнахь
Йист хила а воаца,
Вий хьо, алал, дийна?

Наха наIалт яхаш,
Болаш ма бий уж,
Алхха шоашта баха,
ПIурибуаргаш.

А. Ведзижев

Дикал-низ

Дувцар

ЭСКАРЕ даькхкача массехк шера дуккхача моттигашка нийсвеннавар Мухарбик — фронте волаш а, цига кхачалехьа а. Дукха гIалаш яйнаяр цунна, юрташ яйнаяр. Бакъда, укхазарча моттигашка санна цецвоалилга хилацар цхьаннахьа а. Массехк сахьат дар из укх поез даца воагIа, бакъда, шаьра аре йоацар цхьаннахьа гуш город а юрт а яцар.

ТIом чакхбалалехьа ах шу хьалха фронтера цIавайтар Мухарбик. Тамаш йора цо тIема даькъа командованес тIа а вийха, ше Казахстане хьожавича. КIеззига ха мара яцар чов льчул тIехьагIа госпитале массехк бутт а баькха из шийн тIема даькъе юхавена. Укханга документаш хьаденнача штаба эпсара а хацар, малагIча бахьанца, е малагIча гIулакха гаьнна тыле вохийт ер.

Деррига кхетадир цо ше хьожаваьча хьакхаьчача. Еррамо фронтера а, кхычахьара а хьабаьхка дукха нохчий, гIалгIай эпсараши салтийи бар укхаза. Йокхха сагото ессар зIамигача сага дег чу, бус наб кхетацар, дийнахьа сатем бацар. Iокхаьчача дийнахьа комендатуре учете дIаоттавир из. Укханна шийна санна, сержанта погонаш а ядаш вар спецкомендатуре учете Мухарбик дIаязваь сержант. Бакъда, ше санна звани йолаш хилар а, наькха тIа гуш тIема совгIаташ долаш из хилар а вIалла теркал дицар сержанта.

— Бокъо йоацаш, хье вахачара дIа-хьа ваха йиш йоацаш хьо волга ховш хилалахь, — аьлар цо Мухарбикага из спецпереселенций учете дIаоттаваь хиларах долча каьхата тIа кулг яздаь ваьлча. — Бокъо йоацаш, дIа-хьа ваьннача спецпереселенца набахта валла ха тохаргья, — шийна лакхе пенах боаллача гомагахьа кулг лостадир цо.

Гомагахьа дIахьежар Мухарбик а. Цун юкъе боаллар В. Молотова кулг яздаь бола СССР Министрий Совета соцам. «Ер лаьрххIа леладеш хIама да, — дагадехар Мухарбика. — Сталина а ца ха йиш яц еррамо дола хIама». ХIанзалца, Молотова кулг яздаь бола из соцам шийна бIаргаголцца, Сталина из гIулакх ца ховш хиларах тийша вар Мухарбик, Сталина из шеддар хайча могийтаргдацар аьнна а хетар.

— Дезал лаханза варгвац со, — аьлар Мухарбика юххера а.

— Фу дезал ба уж? — укхангахьа хьа а да хьожаш хаьттар сержанта.

— Да, нана...

— Тхога заявлени хьая... Ховргда вайна, — укханцара къамаьл чакхдаьнналга хьахьокхаш шийна хьалхашка дадача каьхаташка хьежа волавелар из.

Цкъа а шозза а спецкомендант волча вахар Мухарбик дезалгара хоам хиларга догдоахаш. Цунна моттар, ше селла саготдеча гIулакха спецкомендатуре а йоакхо еш хургба аьнна.

— Дезалах хоам кхаьчача хьавехаргва хьо, — эгIазне йистхилар цунга комендант тIеххьара цига ер вахача. — Из гIулакх дахьаш кхы укхаза ма веллахь.

ДIакхессача хIамаел башха ше укхаза теркал ца велга кхетадир Мухарбика. Цхьаккха хоаттам а боацаш укхазара гIолга соцадир цо. «Хур хургда, — йоахар цо шийн дагахь, — бакъда, да, нана дIа а кхайса со лелалургвац. Цхьаккха хоаттам а боацаш дIагIоргва. Иш яц дика саг ца кхеташ виса. Цо деррига а кхетадергда».

Цхьаннега а хайтанзар Мухарбика ше новкъа воалаш. Духхьала ер фусаме вахаш хинна эрсий йоккха саг яр из накъавоаккхаш.

— Лоралелахь, — хьалхадоахар йоккхача саго Мухарбика. — Хала ха я вайна, кхераме ха я.

...Метто Киеве кхоачаву оалаш да эрсий кица. Цу тайпара массехк дийнахьа наькъа лийначул тIехьагIа хIанз ше да вахача городе кхаьчар Мухарбик. Укхаза коравир цунна шийн да. Нана еннаяр, еннаяр зIамагIа йола йиша а. Ше цхьаь наьха фусаме вахача даьх дIакхийтар из. Йоккхача Казахстане а эгтара шийлагIча моттиге уллар Мухарбика да ваха город. Дале а, город яр из, областной центр яр. Укхаза ваха шийна атагIа хургхиларах тешар из.

хиннав, тIеххьара Хьалхарча Украински...

ТIехьашка ши кулг а лаьца, кабинете гIолла дIа-хьа ухаш цхьа юкъ яьккхар майора.

— Укх городе малав хьа? — хаьттар цо юххера а Мухарбикага.

— Цхьа да ва... Нана еннай, йиша еннай со тIакхачалехьа.

Юха а йист ца хулаш йIаьхха ха яьккхар майора.

— Фу дергда, — аьлар цо юххера а. — Иштта хиннай кхел... Сатоха деза, сатоха деза.

Кхоаччара гаргало йолча саго аьлча санна хетаделар Мухарбика майора тIеххьара дешаш. Кхы хIама ца хилча а, цу дешаех кхетадергдар из армера майор хилар.

— Хозий хьона цо дувцар?

Массехк ди даькхкар Мухарбика укхаза спецкомендатуре ваха лоархIа ца веш. Бакъда, ше цига ваханза варгвоацилга ховра цунна. Да а вар из учете дIаоттара гIулакх сихагIа чакхдоаккхарга дезаш, хIанз мара дагахьа а доацаш хьакхийтта вола воI юха а шийх къастар кхерар из.

Цхьа даьла къахетам а хинна хьовзам боацаш дIадийрзар Мухарбика гIулакх, цо догдоахаг ма хиллара, дика саг кхетар бахьан долаш.

ВIалла укханца къамаьл де ловш а вацар ер тIаваха городера комендант. Цо хьаяхачох, пурам а доацаш укхаза варах набахта мара кхы моттиг яцар Мухарбика. Шийца Мухарбик а ийца спецпереселенчески отделе вахар комендант. ЗIамига саг тийшавар ше набахта волла вугаш хиларах. Ювцаш хазарах мара набахте йовзаш вацар из, бакъда, ювцачох чIоагIа ийрча фусам яр.

Кабинете ераш чубаьлча Мухарбика бIаргкхийтар стола тIехьашка вагIача сийрда юхь а кера корта а болча майорах. Массехк ордени медали ядар цун наькха тIа. «Укх органашка болх барах-м денна хург ма дац укханна изза тIема совгIаташ», — дагадехар Мухарбика.

ВIаьхха хьахьежар из, цкъа комендантага, тIаккха Мухарбикага а хьожаш.

— Дувцал хIанз, — аьлар майора юххера а коменданттага.

— Новкъост майор, ведда вай городе венав ер спецпереселенец... Цхьаккха бокъо йоацаш ва ер...

— Документаш, — лоацца аьлар майора.

Бе боаллача тIормига чура хьа а даьха Мухарбика документаш майора хьалхашка Iодехкар комендаита.

Цхьацанега хьожаш Мухарбика документашка хьожаш чакхваьлар из.

— Эскаре хиннав хьо? — хаьттар майора юххера а.

— Хиннав, новкъост майор, фронте хиннав!

ВагIачар хьал а гIетта, Мухарбика хьагарга вера майор.

— МалагIча фронте хиннав хьо?

— Сталинградски фронте — аьлар майора коменданттага, Мухарбикагахьа корта а лостабеш. — Чехкка дIаоттаве учете.

...ХIанз из деррига дагадехар Мухарбика поезда корах шийна гуш йолча шаьрача аренга арахьежаш вагIаш.

— Йист хулаш ма вац хьо, — меллашха йистхилар цунга вагона чу цунна духхьала ягIа кхалсаг. Бакълувра из, массехк сахьата наькъа боагIаш цIаккха йистхиннабацар уж шиъ.

— Фу дувцаргда аз? — Къоначa хозача кхалсагахьа дIахьежар из. Елакъажар латтар цун юхь тIа, сийна ши бIарг боагаш санна хеталора.

— Гаьна водий хьо?

— Есильски районе.

— ХIа-а... Со-м хьо сайца Кустанае кхаччалца воагIа мотташ яр... Цига вахаш ва хьо?

— Вац... Командировке вода.

— ХIа-а, — аьлар юха а кхалсага. — ХIанз дIакхача воалл хьо... Цхьан сахьата никъ мара биса бац.

ЧIоагIа раьза хилар Мухарбик цу кхалсагаца шийн къамаьл тоссаденна. Шийгара бала а, ше уйла еш мел хиннар а дицделар цунна. Цун довш доацача елакъежаро ше хьесташ санна хетар цунна.

— Хьо Кустанаера я?

— Я... Цига яь а, кхийна а я.

— Хьо санна хоза кхалнах дукха бий цига? — Шийна дага а доацаш хаьттар Мухарбика. Ше цIийвелча санна хетаделар цунна.

— Вола хьо, ховргда хьона, — елаелар кхалсаг.

— ЦIи фуй хьа?

— Оля... Хьа цIи?

— Мухарбик, — кулг дIакховдадир цо кхалсагага. Шийга дIакховдадаь кулг хьаккхаштa дIалаьцар Оляс.

— Довзаш хургда вай, — аьлар цо.

Дукха ха йоацаш шийна дага мел хиннар а, ше арадаьккха гIулакх а дицденнадар Мухарбика, ерригa цун уйлаш Оляйгахьа яр. Шийн деррига вахар цунна дIадовзийта воаллаш санна ше мел леладаьр а хIанз шийгара хьал а Оляйна дIадийцар цо. ЧIоагIа теркам тIабахийта ладувгIар йоIо цо мел дувцачунга.

— Хьо хIанз хьай станце кхоачаш ва, — аьлар Оляс корах ара а хьожаш. — Гулваллал мара ха йисаяц хьона. — Елакъажар дIадайнадар цун юхьа тIара, саго то тIакхаьчача санна хеталора из.

Мухарбикага гулье езаш хIама яцар, шийна тIера кетар вIашка а эза, чопилгаш дIадехкар цо.

— ВIашагI мишта кхетаргда вай? — хаьттар Мухарбика.

— Каьхат дий хьога? — хаьттар йоIо.

Чухьнахьарча кисара блокноти къоалами хьал а даькха, цунна хьалхашка Iодехкар Мухарбика. Сихха блокнота тIа массехказа къоалам а хьекха хьакховдадир йоIо.

— Укх адресагIа яздергда Iа. Яз а даь, шийн адрес цунга Мухарбика а делар.

Ше тIера Iоваьнна поезд къайлаяллалца шийга кулг лестадеш хиннача Оляйна тIехьахьежаш лаьттар из.

Районни центре гаьнна дIаваха везар цун, бакъда, цунна хацар шийн цига мишта а мича гIолла а ваха веза. Эггара хьалха укхо никъ хаьттача вокххача сага, из хургдоацар да яхаш санна йIаьхха шок техар.

— ДIарча «Заготзернора» цига дIаде кIа кхухьаш истарий соалозаш хул хьона, царгара деха, дIавугаргва хьо.

Берригa кхалнах бар истарий соалозашца цига мел хиннараш. Дукха дехар де дезапзар Мухарбика, эггара хьалха укхо къамаьл даь кхолсаг раьза хилар ер дIавига.

— Езарг йолча вода хургва хьо, — бегаш бир кхалсаго. — Вешта, тамаш я цу гIирсаца-м хьо цига дийна а волаш дIакхоаче. — Соалоза хьалхишка ядача хIамашцара хьа а къоастаяь йоккха кетар хьаелар цо Мухарбикага. — Укханца дIахьоарчале, бийса шийла хургья.

ШоллагIча дийнахьа Мухарбик сомаваьлча, дIайхача цIагIа уллар из. ХIанз а делкъа ха хиланза яр. Сецца мара шоаш укхаза кхаьчалга дагадехар Мухарбика. ХIанз пишка хьалхашка кулгаш детташ йоалла йоккха саг сийсара укханна яйнар яр, бакъда, кора кIал латтача поднара тIа вагIа воккха саг хIанз мара вайнавацар цунна.

— ХIама кхалла хьайна, — безаме йистхилар йоккха саг. — Доккха хIама-м дац, вешта, кхы ца хилча фу дергда.

Эхь хийтар Мухарбика, хIана аьлча, ше станцера укхаза хьалвоалаваь а, сийсара бийса яккха дIатарваь а, хIанз хIама дайита гIертa болча а укх бовзаш боацача эрсий дезала баркал мишта аргда хацар цунна.

Шийна мел даьча гIулакхаш баркал аьлча кхоачам ца хеташ, ахча дала веннавар Мухарбик, бакъда, бокхийча наха из гарга дита а тиганзар.

— Укхаза чайхана яц, — аьлар вокххача саго. — ГIулакх дIа-хьа а деш ваха веза саг ше вахача. Юхавола, оаха дуар даа хургда хьона, тхо дувшшача Iовужаргва хьо.

Мухарбик накъавакхха цунца араваьлар фусамда. Шийн цIенна духхьала дагIача лохача цIенна хьалхашка соцавир цо Мухарбик. Ча а тесса лоха цIалг дар ераш уллув сайцараш.

— Укх цIалга чу хьа мехкахой бах, — аьлар воккхача саго цIалгагахьа пIелг дIа а хьокхаш, — ши-кхо ди да уж гуш боаца, чу-ара а бовлац, фу хиннад хац.

Шекваьлар Мухарбик. Кхыметтел цIеношка чуйода наькъа лар а къайлаяькхаяр лайво.

— Малашб уж? — хаьттар Мухарбика.

— Iобахкийта гIалгIай ба, къона мари сесаги... ЗIамига бер а долаш.

— Хьажа вай, — са аькхдаьлар Мухарбика.

— Со раьза ва, — шортта хьалха дIаволавелар воккха саг.

Арара чувода нийI хийра йийла яр, из а чура нийI а йийла ераш чубаьлча, акхар бIарг кхийттар цIенъюккъерча гурматах. Доаржадаь ча дар, цу тIа ферта уллар. Шеко яцар, ювргIа кIала нах хиларах. Йист хулаш а, цхьаккха хоам беш а саг вацар. Воккха саг наIара юхе сецар, бакъда, Мухарбик чана дIагарга а ваха, Iохьежача, тIаулла ювргIа кIеззига хьувш санна хетадалар цунна.

— Йй, малашд шо? — шортта йистхилар Мухарбик. Бакъда, лохера хулаш цхьаккха хоам бацар.

— Малашд шо, цаI хьайистхила, — чIоагIагIа аьлар цо. Бакъда, цхьаккха Iимад яцар хоалуш.

— Хьахо вел хьай хьо аI — воккха саг гарга вийхар цо.

Шортта хьа а лаьца кертагахьара ювргIа хьалъайбир Мухарбика. Къоначa кхалсаген маIача саген ши юхь яр гуш. Шеко яцар, уж дийна ца хилар. ЮвргIа дIахо а Iоззар цо. Цун бIарг тIаэттар денна уллача наьна накха Iувшаш доаллача бера.

— Са даьлаI — ЦIогIа иккхар Мухарбикага, ше латтача горавахар из.

— Сатоха, къонахчал ураоттаде, — сихха Iо а вийрза, еннача наьна наькха тIара берг хьалъийцар воккхача саго. — Дерригнена даьла кхел я, даьла кхел я, — ше-шийца лувра воккха саг. Сихха шийна тIера Iояьккхача телогрейкана юкъе хьоарчадир воккхача саго бер. ЙиIиг хиннаяр из, пхи-ялх бутт баьнна.

ЙиIиг сихха йоккхача сагага дIаелар, цунна дика ховра йиIига де деза гIулакх. Елар а елхар а цхьана а долаш сихъенна бера Iунал деш яр йоккха саг. «Са дошолг, са ираз», — уж дешаш кхоачалацар йоккхача сага багара, йиIиг хьесташ. Цкъа а, шозза а йиIига юхьа тIа елакъажар отташ хоаделар Мухарбика.

Дукха ганзар укхаза нах гулбала. Мехкахой баьхкар, эрсий, казахаш гулбелар. Цхьана дIадерзадир цар массане из таьзет, декъий цхьана дIадехкар.

Мехкахоех ше-ше бер дIадахьа гIийртараш дукха бар. Бакъда, йиIиг дIалургйолаш яцар йоккха саг. «Са дошолг, са ираз», — уж дешаш дар цIаккха цун багара ца хадаш.

«Цхьаккха зулам хургдац дикача наха эшалургдоапаш, — каст-каста дагаухар Мухарбика. — Эггара дикагIа бола ди ба сага дикал». Иштта моттигаш дукха нийсъеннаяр цунна тIеххьарча хана.

Массе хана дукха нах хул А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека читальни зале. Укхаза царна эша литература хьахаржа новкъостал ду библиотека болхлоша. Царех цаI я сурта тIа вайна гуш йола Албакова Диба (уралаттар). Из зале баьхкарашца Iимерза, безаме я, царна эша книжка, журнал, газет сихха хьалох цо.

И. ПЛИЕВА сурт.

ГОТТА КОАНАIАРАШ

(Повеста тIара дакъа)

Адам райцентре дIакхаьчача, сайрангахьа лестадар Iан лоаца ди. НКВД начальник делкъийна чу а ваха хьавена шийн кабинета чу вар. Нийлха баьнна кера кIудж а болаш, гIийло цIеча юхьара, цIимхаро саг вар из, шовзткъеи итт шерага кхаьча хургволаш. ТайпанцIи а яр цунга товш: Сердюк. Дукха ха яцар из цига начальник вола, шу дала мара далацар. Нохчийи гIалгIайи мехках боахача хана цига дакъа лоацаш хиннав йоахар цунах.

ДIадийцар цунна Адама ше дена гIулакх. Ше дIавехаш университетера дена каьхат а дIахьекхар. Ялх бетта дешаргдолаш подготовительни отделени хьаеллар цига.

— Ого, Алма-Ата! — аьлар начальника. Шоаш йолчул а цIимхара йийрзар цун юхьмараж. — Москве вахийт аз хьо? — Цхьа эгIазе велакъежар из. — Е Кавказе? ХIай?

— А, новкъост майор, Алма-Ате, — аьлар Адама кIаьдо, иштта аьлча из камаьршагIа хиларга догдоахаш.

— Цига деша дезар... Хьай Кавказе. Бандитизм ца а лелош.

— ЭгIазе хьахьажар Адамагахьа Сердюка сийна бIаргаш.

— Аз ца даьр сона качдолла ма гIерта, новкъост майор. — Из кIаьда алханзар Адама. Цун дега вас йир начальнико аьнначо. Боаца бехк качбелла цу мехкара воалаваьвар из а иззамо деррига къам а. ХIанз кертагIа а доах из.

— ТIем тIа хIана вахавац хьо? — тIачайхар Сердюк.

— ТIом болабенна шу дала доаллача хана лакхехьара приказ дера нохчийи гIалгIайи эскаре ма бугалба аьнна.

— ХIай? ХIана вахавац хьо тIем тIа?

— Хетта эшац, — аьлар Адама.

— Эшац, ях Iа? Хетта ца эше, юхагIо хье хьавенача.

— КIирвенна бIара а хьажа, тIатехар. — Хьайна ваха бокъо еннача. — Iалаьмате чехка! Решетках арахьежа хьай безам беце.

— Аз даь хIама дац, решетках арахьежа. ХIара сага деша бокъо я вай мехка, иштта яздаьд Конституце тIа.

— Чакхдаьннал къамаьл. Дицде дешар... Болх, болх! Хье ваха Iохоаваьчча, хьай паспорта тIа яздаьчча метте.

«Харт» аьнна шийн паспорт дагадехар Адама. Казахстане хьа ма кхаьчча леннадаь из. Цхьан шера. «Ваха бокъо я Степной районе», аьнна йоазув латтар паспорта тIа. Паспорташ поселкови Совете хьателар. Адама ханнара хургйолаш йоI ягIар уж хьаяздеш, герга кIай юхьмараж, кIеззига цIе лесташ басилгаш а йолаш. Шийн герга жогIара бIаргаш Адама хьатIахьожадир цо, хоадаллал елакъажар латтар цун юхь тIа. Цун бIаргаш Адама бIаргаш тIа нийсденнача секундах дIалайоа цун юхь тIара елакъажар. Букъа тIа из йоазув ца а оттадеш хьакховдадир цо Адама паспорт.

Цхьан юккъах лоапавеннача латтийсар Адам. ТIаккха бехказо вела а къежа, аьлар:

— Баркал хилда, Валя.

Поселкови совета секретаро цун цIи йоаккхаш хезаяр Адама.

Валя районе НКВД паспортни отделе балха яр. ТIехьагIа поселке енайолаш шоаш вIашагIкхийтача, из йоазув цун паспорта тIа оттаде маганзар шийн кулга йоахар цо. Из хIана дар а хац шийна.

Дегашка безам бенна, вIашагIкхетараш хинна, цхьана сахьаташ дIакхахьанзар цар шинне пул тIехьагIа. Мишта доахаргдар уж цхьана сахьаташ царна шиннепа юкъе ткъаь пхиъ километр хилча? Наггахь Валя поселке ена нийсъелча вIашагIкхетар уж шиъ. Геттара лоаца хулар из вIашагIкхетар.

— ТIаккха, цIаькха а ала аз хьога? — тIачайхар Адама Сердюк. — Е милиционер хьачу а вийха, дIачуволлийта аз хьо? ХIай?

Йист ца хулаш, кхыметтел Iадика а ца ювцаш, начальника кабинета чура араваьлар Адам. Коридора чу Валя кхийтар цунах. Лоацца ше дена гIулакх, шийн бала дIакодабир Адама, цун новкъосталга догдоахалга шийн еце а.

— Из начальника шийн кара да, — аьлар йоIо. — Пропускаш цо тел.

Из-м Адама а ховра.

— ЦIагIоргва хьо хIанз? — хаьттар Валяс.

— Кхы фу дергда аз? — аьнна, кулгаш дIа-са дахийтар Адама.

— Садовш ма латтий. Кхоана гIоргва-кх.

— Начальнико кхерам тувс, чуволларгва йоах Iалаьмате чехка цIа ца воде.

— Из-м хьо цIавахавий— веций тохкаш леларгвац. Кхоана областе вода... Кхоана хьа а вайя. Са вешийга ала. Массехк дийнахьа из хургва цун когаметта.

Дикалга сатувсийташ дар Валяс аьнар. ВоагIаргва Адам-м кхоана а. ЦIагIоча хIаьта а мичав из, садовш ма латтий.

— Мегаьд, — аьлар цо.

— Бийса яккха моттиг йий хьа? — хаьттар Валяс, цхьа къахетаме бIара а хьажа. Из моттиг еце, шийн де новкъостал долаш санна. Шоайцига вига йиш мичай цун из. Малав аргда цо?

— Бийса яккха моттиг-м хургъяр, — аьлар Адама, шийна из мича йоаккхаргья ца хой а.

Арахьа сайрангахьа ме ласт шийлагIа яр.

Бийса мича, хьанцига йоаккхаргья яха уйла керта чу а йолаш, дIахьалхаухар Адам. Малаш ба ца ховча наьхацига уж — вайнах бале а кхыча къамах бале а — бийса яккха чувита ала тоам хетацар, эхь а хетар.

Укхаза Казахстане шоаш хьабоалабеча хана шийца цхьан вагона чу хинна Iумари Iаьлеи яха ши воша дагавера Адама. Поезда тIара Iобаьха, нах дIай-хьай бекъача хана инкал йоаллача соалоза тIа а ховшабаь дIабигар уж, колхозе буг аьнна. ТIехьагIа районе вахача Адамах кхийттача Iумарас шоаш цу юрта бах аьлар.

Хоатташ—хоатташ эггара тIехьа а хьакорабир цунна уж. Юрта йистте дагIар бийла кирпишкех даь цар цIалг. Садайна, боад болаш латта ха яр из.

Шаккхе воша цIагIа вар. Пешка чу сагалий баьца чIегIаш чутехкаш йоаллар цар йиша Мадинат. Вагона тIара Iобоахача хана хала цамогаш яр цар нана. Кхычахьа дIа ма йига, ма гой шоана укхангара хьал аьнна дехар даьдар нах дIай-хьай боахарашка.

— Цига лораш ба, дарба дергда, — аьнна, кулг дIалостадир мала мича вугаргва кара долчо.

Бугача дIакхачале соалоза тIа еннаяр нана. Товарни вагона чура шелал лайнацар цо, пехкашта хала лазар кхийтта хиннадар. Чиллан бут юхебахача хана товарни вагона чу шин кIиранна баь никъ дуккханешта Iаьткъабар, хийла къоаставаьвар дезалах, дуненах.

Цу бIаьсти дIайха лазар кхийтта да а велар. ХIанз шоаш кхоъ дисадар уж. ЦIагIа долча хана йийха хинна Мадинати, кхийна хьалъэтта Iумари, кхелета Iаьлеи. Ше йийхачоа цу йоккхача Казахстанера хьакарадоагIе Мадинат дIагIоргья цунца уж шоаш шиъ вусаргва, Iумарас саг йоалайилцца.

Иштта дийцар шоай вахарах Iумараси Iаьласи, дIайхьай а эцаш.

Дукха баьгIар уж пхьор хьадаларга хьежаш. Эггара тIехьа а хьадаьлча, кхехкадь кIа хиннадар из.

ТIа гата доацача, фоттан хьакханза долча истола тIа доккхача оаркхалга чу Мадината из хьаоттадича, бехказо Адама бIарахьажар Iумар.

— Цунах тийша дусалда тхо, Адам, кхы дааIама укх цIагIа дола а долаш...

— Фуд Iа дувцар? — ала веннар дIачакхдаккхийтанзар цунга Адама — Ялат деций ер, ма ала иштта.

Iуйрийна а дIохдаь кIа дуадир фусамдаьша Адама. Кхы даа хIама ца хиларах юха а бежказабаьлар. Дагалаттар кхоачашхилда аьнна, кхаьнне ловца баьккхар, Адам накъавоаккхаш.

Юхмаччахьа хилар цар ловца а. НКВД коридора чу Адам дIачувоаллашехь духьалкхийтар Сердюк. ЛаьрххIа цунна кIийленна хайна ваьгIача санна. Областной управлене ваха аравоагIаш хиннавар из. Сов хьалха венавар Адам.

— ХIанз а укхаза ва хьо?! — тIачайхар начальник, цIимхара бIара а хьажа.

— ХьатIайоагIаш бийса яр... Мича гIоргвар со? — Бехказа вала велар Адам.

— Ваха моттиг-м йолаш я.

Дежурни хьа а вийха, Адам чуволлийтар цо. Мел ха яккха волл хьа а аланзар...

БОКОВ Ахьмад,
Нохч-ГIалгIай халкъа йоазонхо.

УКХАЗА КЕПАТЕХАЧА МАТЕРИАЛИИ АВТОРАША ДЕХ ШОАШТА ЙОАГIА ГОНОРАР ГIАЛГIАЙЧЕН АВТОНОМИ МЕТТАОТТАЯРА ФОНДЕ ДIАХЬОЖАЯР — ЖИЛСОЦБАНКА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ УПРАВЛЕНИ СЧЕТ НОМЕР 100700110.

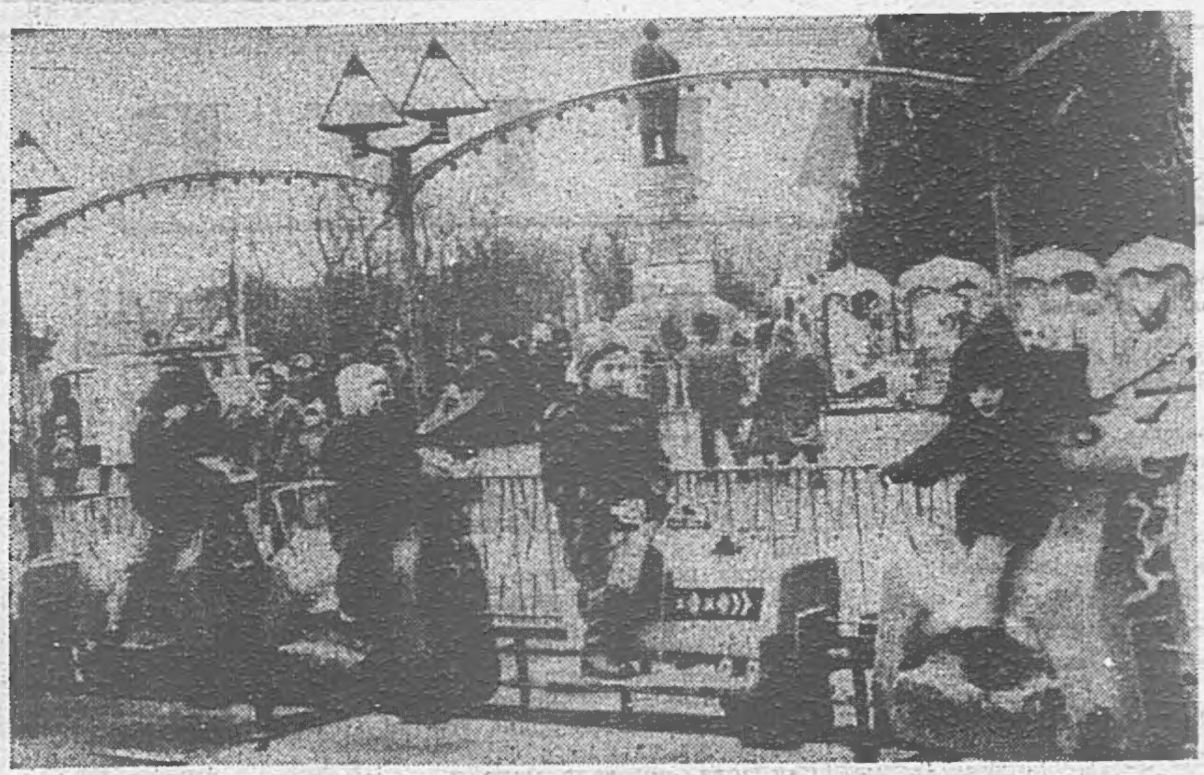

Укх деношка Грозне эггара дукхагӀа нах гуллуш йола моттиг В. И. Ленина цӀерагӀа майда я аьлча харц хургдац. Къаьстта дукха хул укхаза бераш — детсадашка ухараш а школьнинаш а. Уж дукхагӀа тӀаувз цига оттаьнча Кердача шера хетаьнча — городе керттера ярех йолча хоза кийчъяьча елка, ГӀор-Дадеген Снегурочкаген хьалхле а йолаш цига деча берий тайп-тайпарча ловзараша, аттракционаша.

Къаьстта хоза хул елкана юхе боад къовлалуча хана, дукха бесаш дола лампаш лота а луш елка «сегача» хана.

Укх сурташ тӀа шоана гу майда тӀа чакхйоахача мероприятей фрагментеш.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Даьй хоза гӀулакхаш, дика оамалаш

Замеш

Цо ше дувцарах Къоастой Янарса бӀаьра ваьнна дукха ха яр. Дукха дувцар цо вай исторех лаьца. Цхьабакъда, къоаночо мел дийцачох цаI тахханалца диц ца луш дага латт сона: гӀалгӀай саг йоалаяр.

Цо дувцар: Нускал доаладе, замаьлха баха безача кагийча нахагеи мехкаращкеи хьалххагӀе хоам а бий, уж кийчболийташ хиннаб, саг йоалаечун даьшеи гаргарча нахеи, яхаш. Нускал доаладе болха кагийнахи мехкарийи шоайла бовзийташ, царга дог-безам эцийташ доккха ловзар оттадеш хиннад саг йоагӀачун коа. Укхаза белгалбоахаш хиннаб замаьлха болхача мехкарийн кагийча наьхеи тхьамадаш. Уж къоастабеш хиннаб цар хьаькъалга а гӀулакхашка а хьежжа.

ЙоӀи зӀамсаги халха доахаш хиннад ловзара да ваь дӀаоттаваьча саг йоагӀарий цӀен гаргарча саго. Наг-нагахьа из аргӀа йохаеш, тхьамада пурамийца хоза товш а дика халха боала а зӀамсаги йоӀи гонна юкъебоахаш хиннаб юстаро Ӏохайша багӀача боккхийча наха дехарах. Боккхийча наьха боларга хьежача фу дар теш вай, аьле, юкъ-юкъе халха воаккхаш хиннав къоаноех цаӀ. ТӀаккха берригаш ура а этте, тӀоараш тохаш, шийна хьаштдолчча йоӀаца халхара бӀал боаккхийташ хиннаб цунга.

Лохкаш бола пандар мехкарий тхьамада пурамийца соца а бийя, шо-шоай аргӀагӀа мехкаращца зоахолол дувцаш, сакъердаме дӀахьош хиннай цар ха. ХаьнтӀара ха хийца а оалача дешаца а шоаш гӀалат балар кхераш уралатташ гӀулакх деш хиннаб кагийнах. Цхьанне къамаьл деча хана цунна юкъеэккхар чӀоагӀа гӀалат лоархӀаш хиннад. Тхьамадагара пурам доацаш, юстара воалаш хиннавац гӀулакх деш латтача кагийча нахах цхьаккхе. Эхь-эздел дерригне а корта лоархӀаш хиннаб саг йоагӀача-йодача вӀашагӀа мел кхийттараша.

Ловзар чакхдаьлча дой хьовзадора говрбаьраша. Из деш хиннад шоай несий коа дӀакхаьчача кӀаларчарца дой хьовзадеш, къувса дезараш малагӀаш ба белгалбахара. Захалашка дӀакхаьчача къоанощца Ӏоховшабе беза боккхий нах а замешца баха кийчбеш хиннаб.

Цул тӀехьагӀа замей да а мехкарий тхьамада а белгалбий, замеш наькъагӀа арабоалар. Ашарашца цар хьош бола никъ даькъала бувцаш, ловцаш доахаш хиннад юхебусача мехкараша, юхь кӀайяь цӀаберзара уж тӀахьехаш.

ВӀаьхача новкъа болхача хана мехкарашка дог доахаш, коарчамаш кхухьийташ хиннад кагийча наха, мехкараша совгӀаташ телаш хиннад.

Замеш коа кхоачача хана, шоай йоӀ-йиша хестаеш, цун дегӀах мел йоахка дика оамалаш ювцаш, из сув хиларах, маха баккха ховш, дог-цӀена хиларах, маьрцӀаьшца та ховргдолаш, дика нуси цӀеннанеи хургхиларах иллеш доахаш, духьала боагӀар фусамдаьй мехкарий. Цар доахача иллешка, ашарашка ладийгӀачул тӀехьагӀа царна духьала шоай воӀ-воша, саг йоалаю зӀамсаг хеставеш, цунах мел доахка дика гӀулакхаш дувцаш, цар йоӀ-йиша ираз долча фусаме йоагӀаш хилар белгалдоахаш ашараш лекхар, иллеш доахар замей мехкараша.

Шоай аргӀагӀа фусамдай кагийча нахеи замешцарчареи шо-шоаш котбала гӀерташ, бегаш беш цхьа юкъ йоаккхар. ТӀаккха замей мехкарий йоӀ йодача вӀашагӀкхийттача кагийча нахаи, фусамдай бараш хьаьшаштеи тӀабиге, зоахалолаш дувцар, мехкарашка тайп-тайпара хаттараш дора, цар уж мишта доашх хьожар. Дукха моттигаш нийслора цига бовзарах а безабаларах а йоӀи зӀамсаги вӀашагӀкхеташ, цар керда вахар дуллаш.

Из бӀал чакхбаьлча фусамдай мехкарийн кагийнахи замей бераши вӀашагӀ а кхийте доккха ловзар оттадора. Халхарца, эзделца, оалача ашарца, лохкача пандарца котбала гӀерташ яхь лаьца, цхьаккха тайпа хьагӀ йоацаш чакхдоаккхар безаме этта ловзар. ТӀаккха мехкарашка пандар а лохкийташ, дой халха доахаш, дой хьувзадеш цхьа юкъ йоаккхар фусамдайи хьаьшийи кагийча наха.

Цул тӀехьагӀа къоаной, кагийча наьха, мехкарий тоабаш екъа а яле, кхаь шун тӀа Ӏоховшар. Царга хьожаш, эшар-дезар тӀадахьаш, царна гӀулакх деш хулар лаьрххӀа цу гӀулакха фусамдаьша белгалбаьха кагийнахи мехкарийи.

Нускал арадоаккх. Керда вахар дуллаш бола зӀамсаги йоӀи ираз долаш бахар ловш, дег тӀара доагӀача дешашца ловцаш доахар шинна а оагӀонгахьарча къбаноша. ТӀаккха шоай несийна хетаяь ашараш лекхар замей мехкараша, шоай аргӀагӀа найц хеставеш иллеш доахар фусамдай мехкараша. Уж ираз долаш бахар, шинна дас доккхалдергдолаш цар тӀехье кхувлга ловш иллеш дӀа-юха доахаш, ашараш лекхаш юртал арабоахар фусамдаьша замеш. Шоаш лекха ашараш, оалаш дола иллеш ца социйташ вӀаши мархӀа беттaлуш къастар мехкарий. Бегаш беш, шоай дой хьувзадеш вӀашагӀкъастар говрбаьреш а.

Цул тӀехьагӀа шоай коа чукхаччалца ашараши иллеши ца социйташ чубоагӀар фусамдай мехкарий. Эхьэшам ца хулийташ шоай гӀулакх дизза чакхдаькхача мехкарий сийна дой а хьувзадеш, царна баркал оалар кагийча наха. Иштта чакхдоалар цу хана зӀамсаго саг йоалаяри йоӀ маьре яхари.

Тахан а тӀехьа чӀоагӀа пайдане а долаш, хьаэца йиш йола дикадара хиннад цу гаьнарча хана вайнаьха саг йоагӀача-йодача. Уж гӀулакхаш леладе дезача бесса хӀанз леладоре доккха беркат даргдар царех. Ши йоӀ мара замаьлха яхийтац, ловзар дайтац. Долче, кагийнахи мехкарий шоайла бовзац. Цудухьа кӀезига моттигаш нийслац вайна юкъе ха яха мехкарий багӀаш, мичаб ца ховш кагий нах лелаш.

ДӀаяздаьр
Б. КОСТОЕВ.

ВЕТЕРАНИЙ ВӀАШАГӀКХЕТАР

Сунженски районерча Горохов Эдуард Михайловича кулгалдеча тӀема а къахьегама а ветераний клубе каст-каста пайдане вӀашагӀкхетараш, салаӀара сайренаш хул.

Укх деношка иллешца, халхарашца, цхьацца сакъердамеча дувцарашца дӀайихьар ветеранаша цу тайпара аргӀанара сайре. Къизача тӀема хана дӀадаха шоай къона шераш, дайнар-лайнар дагалувцаш, хувцалора къоаной юхь-сибаташ, духьалъувттар тӀема унзара сурташ.

Вай ювцача клубе гулбеннараш тайп-тайпарча къамех бола тӀема а къахьегама а ветеранаш бар. Цар массане дегашка цхьа уйла яр: ираз долаш, гӀоза хилда адамлен вахар. Районе бахача тайп-тайпарча къамех ветераныша шоашта гӀалгӀай мотт Ӏомабар дийхар. Из дехар кхоачашде дош делар райони кулгалхоша. Укх деношка занятеш дӀайолалургья.

Л. БЕКОВА.

СПИД тӀатаӀаш да

Иммунодефицит (СПИД) дегӀах латар хала, дӀа-са дувла лазар да. Из хьоаду шоаш къаьстта йолча вирусаша. Эггара аттагӀдолча лазара а духьалъотталургйоацача йоаккх цо сага организм, атта хьоаду кхераме дестам. СПИД сиха дӀаэттар дунен проблема а хинна, цо шийна уйла тӀаяхийтар лорийн Ӏилманхойи меттел ерригача общественноста, дерригача мехкий паччахьалкхений деятелий а. Каст-каста газеташ тӀеи журналаш тӀеи араювл «XX-ча бӀаьшерен чума», «Ди техад хӀанзе а», «Атака йолаеннай», «Хьем бе йиш яц» яха а кхыйола а статьяш. Из шийн бахьан доацаш дац.

СПИД яха лазар даьржад хӀанзле а дунен 152 мехка, цо хӀанзле а 190 эзар саг вийнав, хӀаьта из кхийтта нах миллионаш ба. 1981 шера дийцар Калифорне СПИД кхийтта пхи саг ва яхаш. Вьетнаме хиннача тӀем тӀа байнарел дукхагӀа нах байнаб США СПИД-ах. Вай мехка хӀанз а кхы «цӀи яьнна» хӀама дац, бакъда, цӀимхара эпидеми хьатӀайоагӀаш я, тӀехь-тӀехьа дукхагӀа хул из кхийтта цамогаш бола нах. 1989 шера 5-ча декабре араяьннача, «СПИД: вай воай йоакхо ца ярах бу бенхам» яхача шийн статья тӀа СССР медицински Ӏилмай Академе президента В. Покровске язду: «ВИЧ-инфекци — къаьстта дола лазар да. Биологически тайпа хиларах тарра дерригa адамаш хӀалакдара кхерам тӀатосс цо. Нагахьа санна укх гарггарча шерашка профилактика эффективни средстваши методаши ца корайоагӀе, тӀаккха дерригa адамаш доадара кхерам тӀаоттаргба».

ВИЧ яха инфекци СССР-е дӀаяржарах йолча Ӏилма данеех вай республике 10 шера йолча хана СПИД яха лазар кхийтта 7 эзар саг хургва. Укхаза мадарра ала доагӀа из лазар кхийттача сага дарба дара хӀанз укх сахьате вакцинаци яц. Цу тайппара, СПИД-ах бола кхерам бизза болаш ба, дукхачар мабарра кхетабаь беце а. Из кхерам бокъонца бовз шийх из кхийттачоа. ХӀаьта из кхийттараш хӀанзле а кӀезига бац.

ХӀаьта цу унзарча лазарах лорадалар вайх воаех тийша да, из ца кхетийта йиш йолаш а да. Иммунодефицита вирус (ВИЧ) сагагара сагага кхоач шин наькъаца: из вирус йола цӀий кхыча сага чудоттарца, стерильни йоацача шприцаца маха тохарца, хӀаьта иштта сага ченага гӀолла а. Из лазар цхьаннегара шоллагӀчунга далара керттера моттиг дӀалоац маӀача сага кхалсагаца долча гӀуланко. Цудухьа эггар хьалха СПИД кхийттараш хилар гомосексуалисташ, проститутkаш, бе-башха а доацаш нийсбеннарашца зина леладераш, моральни доацача хьисапе бахараш. СПИД-а духьаларча къовсаме эггара керттера да сага вахар нийсача хьисапе, лерттӀа хилар. СПИД — нравственни проблема я. Духовнии физически лерттӀа ваха веза саг, массаза а дага лоаттабе беза адамашта СПИД-о тӀаоттабаь кхерам. Кагий нахи мехкарийн моральни цӀена хилар, мари сесаги кхычарца зина доацаш хилар, цӀаьхха нийсбеннарашца цу хьакъехьара гӀулакх ца леладар — из да СПИД-ах лоравалара керттердар. ЛерттӀа, иман долаш бахача наха СПИД кхераме дац.

СПИД яха лазар наркоманегеи алкоголизмаген гӀолла доалаш хилар а ца хьоадича даргдац укхаза. Ховш да наркотически алкогольнии хьал тӀа волча хана зина дарца аттагӀа СПИД сагах латаш хилар.

Сага иммунодефицита вирус дӀа ца яржийтара духьала болх беш я унахцӀено лораяра Министерство. СПИД-а духьала къовсам лоаттабара йилла болх беш я республикански центр. Республикански больнице, Грозней Наурски станицеи цхьанне цӀий шоллагӀчоа чудоттара цӀий доаккхача станцешка, Назрановски центральни районни больнице йолаш я цӀийца СПИД-а вирус йий хьажара лаьрхӀа йола лабораторeш. 1990 шера иштта йола лабораторeш йохкаргьяШалински, Гудермесски, Урус-Мартановски центральни районни больницешка. Элисте, Ростов-на-Дону, Волгограде, Ставрополе СПИД кхаьча хиларца дувзаденна цига нийсбеннача наьха цӀийца цу лазара вирус йий хьож. Профилактически тохк иштта дегабуаме бола берригa нах а. 1989 шера иштта хьежар 100 эзар сагага, вешта аьлча, 1988 шера хинначул шозза дукхагӀа. Эггара хьалха хьож донарашка, цӀийга гӀолла нахага из дӀадаргдоацаш.

СПИД-а духьалара гӀулакхаш дара эпидемнологически надзора система отта а яь, болх беш я. Санэпидстанцейи Центреи специалисташа СПИД-а духьаларча къовсаме халданза тӀахьожам лоаттабу шприцашта, инструменташта, кхыча медицински изделешта обработкеи стерилизации яра. Элистерча Калмыцки республикански берий больнице хиннa трагеди теркалъяьй. Цох яздаьд 1989 шера 29 марта «Грозненский рабочий» газета тӀа. СПИД-а проблемай семинараш яьй дарба дара — профилактически учреждений берригача медицински болхлошта, цига къаьстта теркам тӀабахийтар стерилизаци яран тӀехьагӀа зачет дӀаяларан. УнахцӀено лораяра ерригача учреждений кулгалхошта СПИД-а проблемаш йовзара аттестаци яьй, профилактика хьакъехьара цар бехктокхам лакхбаьб. Больницешкеи поликлиникашкеи централизованни стерилизационни отделаш (ЦСО) яхкара дешаш дувцаш да. Бакъда, из духхьал медицински декхар хинна Ӏац. Тоъаш яц помещенеш, гӀишлон материалаш, средстваш. Цу гӀулакха эггара хьалха промышленнии аграрнии предприятешкара, гӀишлон организацешкара, халкъа депутатий Советашкара новкъостал эш. Бакъда, из хӀанз укх сахьате долаш дац. Ши шу совгӀа ха я Республикански керттерча больница ЦСО хьалъяь ца йоала. ХӀаьта из чоалхане доаца дош дуккхаза а гӀишлонхошта хьалхашна увттадаьд цун кулгалхоша. Типови ЦСО хьалъе йиш ца хилар бахьан долаш дуккхача дарба дара учрежденеша хьалъяйтай стерилизаци яр духьа, «зӀамига ЦСО».

Оаха дика кхетаду кхыметтел дуккхаза маха тохара шприцаш, хӀамаш ютта синтетически средстваш дуккха ца тоъача, дуккхача юртащкарча дарба дара учрежденешка хий, къаьстта дӀайха хий доацача хана республика медицински болхлой бехктокхами декхараши чӀоагӀа лакхлуш хилар. ВИЧ — инфекци дӀа ца яржийтар, элистински трагеди кхы ца хилийтар да тха керттера декхар. Цунца цхьана са дагадохийта безам ба СПИД паччахьалкхен правительственни гӀулакх хилар, алхха цхьан медикашта из кхоачашдулург ца хилар. Воча хьале болх беш ба хӀанз медицински болхлой дарба деча учрежденешка. Помещенешка шийла я, хий дац, деха да ийнаш, Ӏургаш даьнна я линолиум, Ӏолегаш я штукатурка...

Дукха проблемаш оттаяьй СПИД-о обществанa хьалхашка. Мелла хала яле а, уж тӀехьа а ца тетташ къоастае еза массе а боараме, вай бераш, тӀехьенаш цох лорадергдолаш.

М. МАГОМЕДОВ,
НГӀАССР унахцӀенон министра заместитель, медицински Ӏилмай кандидат.

А. ОШАЕВ,
СПИД-а профилактикан цунца къовсам лоаттабареи Центра кулгалхо.

РЕСПУБЛИКА МИНИСТЕРСТВАЙ, ВЕДОМСТВАЙ, ПРЕДПРИЯТЕЙ, ОРГАНИЗАЦЕЙ КУЛГАЛХОШКА, СОВЕТСКИ, ОРГАНАШКА, БЕРРИГАЧА ГРАЖДАНАШКА ДОЛА

Кхайкарал

Дунен тӀа яьржай СПИД-а кердача кхерамеча дӀа-са дувлача лазара эпидеми. Адамленна тӀаэтта кхерам боккха ба. Сага иммунодефицита вирус лелаераш хӀанзле а планета тӀа миллионаш ба. Новкъа дале а, вай республике а ба уж.

Инфекци яржара кхерам ба, сабарде йиш йолаш дац, хӀана аьлча цо сага валар дахьаргда.

Махулла из кӀезигагӀа даржаргдола хӀама дар вай массане а декхар да. Республика медицински болхлоша дӀаболабаьб из болх, бакъда, материально-техническа Ӏалашбаь ца хиларца, дарба деча учрежденешка хиланза яргйоаца санитарно-эпидемена духьалара режим оттаяра эша лаьрххӀа йола аппаратура ца тоъарца дувзаденна цӀенхашттара халонаш тӀаайттай.

Тхо кхайк министерствашка, ведомствашка, советски органашка, общественни организацешка, предприятей, учреждений, кооперативай коллективашка республика дарба дара-поликлинически учрежденешта гӀишлон материалаш ялар, ремонтни балхаш дара; къаьстта родильни, берийн инфекционнии отделашка, новкъостал дар дехаш. Стерилизаци еча аппаратурана ремонт яра, дарба дара — профилактически учрежденеш хӀамаш юттача средствашца кхоачамхиллал Ӏалашъяра новкъостал дар дех оаха.

Тхо кхайк боахамий, халкъа депутатий Советий исполкомий кулгалхошка централизованни стерилизационни отделенеш яхкара эша помещенеши средстваши, цкъа мара пайда эцаш йоаца шприцаш, системаш, инструменташ эцара инвалютни средстваш лахара тӀехьа ца тетташ новкъостал дар дехаш. Оаха догдоах СПИД-аца къовсам лоаттабара средстваш къоастаяра «Красный молот» завод, «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез», «Промавтоматика» производственни объединенеш, СССР 50 шу дизара цӀерагӀара Грозненски химически завод, «Автоспецоборудование» опытно-экспериментальни завод, кхыйола предприятеш кийча хургхиларга.

СПИД наха дӀайовзийтар профилактика низ бола средство я, из дӀайовзийтара шерра санитарно-просветительни болх бе беза. Берригача бахача наха дола литература арахецара средстваш а каьхат а тоъац.

Тхо кхайк массови информаце средствай болхлошка СПИД-ах, наркоманех, алкоголизмах, венерически кхычеи лазарех лаьца къамаьлаш, беседаш яра, лекцеш ешара массе а оагӀорахьара новкъостал дар дехаш, хӀана аьлча, телевидени, радио, пресса — из СПИД-ах саг лоравалара сведенеш берригача бахача нахага дӀакхоачийталургбола, дӀакхачийта декхарийла бола а низ ба. СПИД фуд ца ховш нах цамогаш хилийта, бойта йиш яц.

Оаха университета, педагогически института психологашкара, искусства, литература, халкъа образоване деятелашкара, дина керте латтарашкара, тӀемеи къахьегамеи ветеранашкара дех имане хила наха хьехамаш деш къамаьлаш дар.

Тхо кхайк республика хӀара гражданинага СПИД-о вахара тӀаоттабеш бола берригa кхерам бовзара тӀахьехаш, ше а шийна бовзараш — безараш цу инфекцех лорабара шийн низ кхоачар де а яхаш. Из де деза хӀанззе а, кхоана тӀехьа хургда. ВӀаши хьожаш хила вай, XX-ча бӀаьшерен унзарча лазара воашка мел йолча средствашца духьалъовтта вай.

НГӀАССР унахцӀено лораяра министерство, унахцӀенон республикански центр, СПИД-а хьакъехьарча профилактикеи цунца къовсам лоаттабареи республикански центр.

СПЕЦИАЛИСТО ХАТТАРА ЖОП ЛУ

ТӀеххьарча хана цхьацца-дола хувцамаш хиннад ЗАГС отдела балха юкъе. Керда оттаьйча паччахьалкхен пошлинаца дувзаденна дукха хаттараш хул наьха. Цудухьа, 1989 шера 25 октябрера СССР Министрий Совета соцам дӀабовзийта ловра сона.

Цу соцамо белгалдоах госпошлинай бсарамаш. ХӀанзарчул тӀехьагӀа уж укх тайпара хургда:

Саг йоалаяра регистрациеш — 15 сом. Кагий бераш доацаш, шоайла дагабаьнна мар-сесаг дӀа-хьа къасташ хилара регистраци ярах, нагахьа санна шаккхе а уж хьалхарча браках баьха бале — 100 сом. Нагахьа санна царех цаӀ шозза е дукхагӀа браке хиннавале — 200 сомагара 300 сомага кхачалца. Нагахьа санна, мичав ца ховш, е кхетаме вац аьнна судо оттаваьча сагацара брак хоадаеш хилча — 5 сом. Тайпан цӀи, цӀи е даь цӀи хувцарах а йоаьйчоа меттел моллагӀа свидетельство хьалуш а — 5 сом.

Хьалха лелаеш хинна ставкаш 1942 шера денз лелаеш яр. Цудухьа царна хувцамаш де дийзад. Керда оттаяь ставкаш, соахка 25 октябре денз лелаеш я.

Материальни Ӏалашо во хилар бахьан долаш из ахча дӀадала ца могача наьха бокъо я финюрганашкара шоаш цу пошлинех мукъабовлийтар деха.

Р. А. ДЖАМУРЗАЕВА,
НГӀАССР Министрий Совета ЗАГС отдела заведующи.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 ЯНВАРЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 «Житие Дон-Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 1-ра фильм. 3-гӀа сери.
9.40 — Документальни фильм.
10.00 — «Телесеанс. Телефильмай анонс».
10.30 — Документальни фильм.
11.35 — Мультфильм.
11.45 — «Маьрша хийла хьо, музыка!».
12.30 — Ха.
13.00 — Ӏилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
16.35 — Музыкальни сокровищница.
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.25 — Реклама.
18.30 — Ха.
19.00 — «Остановись, мгновенье» яха передача.
19.40 — Мультфильм.
19.50 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 1-ра фильм. 3-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Опера дукхаезарий клуб.
22.55 — «Вай тӀехьале».
23.25 — Концерт.
23.45 — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «И возлюби его в сердце своем» яхача фильма премьера.
8.35 — Концерт.
9.00 — Испански мотт. 1-ра шу.
9.30 — Б. Кифф. «Прищучил» яха фильм-спектакль.
10.45 — Испански мотт. 2-гӀа шу.
11.15 — Концерт.
12.10 — «Кортик» яха берашта дола фильм. 3-гӀа сери.
13.20 — Документальни фильм.
13.50 — «Девушка из легенды» яха телефильм. 1-ра сери.
16.20 — «Кердадараш» (гӀалгӀай меттала).
16.30 — Документальни фильм.
17.30 — Мишта ду шоана гӀулакх? (нохчий меттала).
18.00 — Хоамаш. Реклама.
18.05 — Информационно-музыкальни программа.
18.30 — Ха.
19.00 — Хоккей. Товарищески вӀашагӀкхетар.
20.10 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.25 — Хоккей. 3-гӀа период.
21.00 — Концерт. Уфера передача.
21.30 — «Золотая мина» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
22.40 — Фильм-концерт.

5 ЯНВАРЬ

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон-Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 1-ра фильм. 4-гӀа сери.
9.45 — «Остановись, мгновенье» яха передача.
10.25 — «Вай тӀехьале».
11.00 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
11.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.30 — Ха.
13.00 — Ӏилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
16.35 — «...16 шу даланзеи боккхагӀеи».
18.25 — Реклама.
18.30 — Ха.
19.00 — «50х50» яха музыкальни передача.
19.50 — «Житие Дон-Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.50 — «Взгляд» яха программа.
23.35 — Мультфильм.
23.45 — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Концерт.
8.45 — Английски мотт. 1-ра шу.
9.15 — К. Гоцци. «Ворон» яха фильм-спектакль.
11.15 — Английски мотт. 2-гӀа шу.
11.45 — «Бронзовая птица» яха берашта дола фильм. 1-ра сери.
12.30 — «До будет» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
13.20 — Ритмически гимнастика.
13.50 — «Девушка из легенды» яха телефильм. 2-гӀа сери.
17.00 — «Спортивни вахар».
17.10 — Киножурнал.
17.40 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.50 — Фильм-концерт.
18.05 — Информационно-музыкальни программа.
18.30 — Ха.
19.00 — «Вайнаьха Ӏаьдалий хьаст».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.20 — «Доалахье — тайп-тайпара формаш». Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.
21.20 — Хоамаш. реклама.
21.30 — «Утомленное солнце» яха художественни фильм.
23.00 — «Мелодии рождественской ночи» яха Львовера передача.

РАДИО

4 ЯНВАРЬ, ЕРА

7.15 Сихдалара баргал етташ.
7.25 Музыка.
7.30 Передачай программа.
7.35 Хоамаш.
7.45 Республикански газетий обзор.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 М-С. Плиева дешаш яздаь иллеш (гӀалгӀай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 «Къахьегамга хьежжа ду сий а» (гӀалгӀай меттала).
11.45 — 12.00 Керттера критерий — дикал.
15.15 — 15.30 Музыка. Передачей программа. Хаоттам.
17.15 «Камертон». Художественно - публицистически канал.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.40 — 19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

5 ЯНВАРЬ, ПӀАЬРАСКА

7.15 «Юрта Ӏуйренаш».
7.30 Передачай программа.
7.35 Хоамаш.
7.45 Республикански газетий обзор.
7.53 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Доши гӀулакхи цаӀ хилар (нохчий меттала).
8.25 — 8.45 С. Аушев. «Махьмуд» яха дувцар-хиннар (гӀалгӀай меттала).
11.15 — 12.00 Художественни самодеятельность (нохчий меттала).
15.15 — 15.30 Гостелерадио солист Б. Тимурзиев (гӀалгӀай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагӀий оазаш».
17.31 «ЦӀе сийгаш» (гӀалгӀай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 Реклама.
18.40 — 19.00 «Советаши вахари» яха радиожурнал.

Хаоттам

Тахан республике гӀоллен Грознен морхаш а йолаш, лоа а делхаш, малхбузехьара секунде 2 — 7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике —4 +1, Грозне 0—2 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, лоа а делхаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 8 — 13, дийнахьа 14 — 19 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителан — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ02003. «Грозненски рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 006.